

FILMKULTURA

+ SZERKESZTI: LAJTA ANDOR +

I. ÉVFOLYAM
= 3. SZÁM. =
1928. JUN. 20.

HUSZÁR KÁROLY
(Pufi)
Hollywoodból hazajött.

ÁRA 1 PENGŐ

"STAR" FILMGYÁR

PASARÉTI-ÚT 80. SZÁM.
TELEFON: AUT. 642-87.

KÉT MODERN MŰTEREM LABORATORIUM

Filmek készítése, hívása, kidolgozása.

A KÖLCSÖNOSZTÁLY ISKOLAI- ÉS
TUDOMÁNYOS MŰSOROKAT IS SZÁLLIT.

Központi iroda: **IV., KOSSUTH LAJOS-UCCA 13.**
TELEFON: J. 306-56.

ETERNOLA

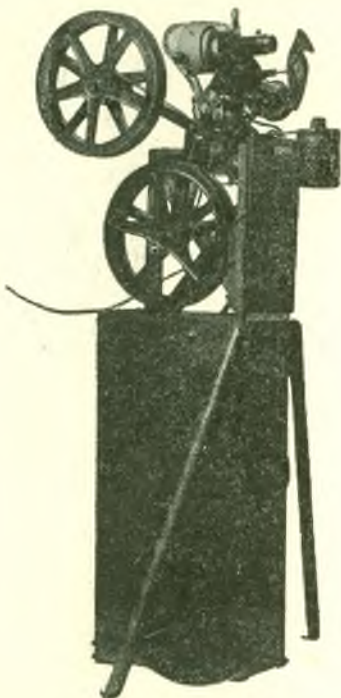
Mechanikai Rt.
BUDAPEST,

V., VÁCZI-ÚT 6. SZÁM.
Telefon: Teréz 120-35.

MAGYARORSZÁG
LEGNAGYOBB
KINOTECHNIKAI
GYÁRA

ELVÁLLAL
MINDEN E SZAK-
MÁBA VÁGÓ
JAVITÁST IS!

Kérjen árajánlatot!

Gyárt:
FILMGYÁRI GÉPEKET

ISKOLAI, EGYE-
SÜLETI ÉS HÁZI
FILMVETÍTŐ
GÉPEKET

UJDONSÁGUNK az

Eternola
portable film-
vetítőgép

(mint az ábrán látható,
de tűzvédő dobozokkal
felszerelve)

dobozból, mely kézibő-
röndképen szállítható, 1
perc alatt vetítésre kész
állapotba emelkedik ki.
Elektromos és kézi haj-
tással, izzólámpa fény-
forrással.

FILMKULTURA

I. ÉVFOLYAM. = 3. SZÁM. = 1928. JUNIUS 20.

HUSZÁR KÁROLY (PUFI)

MAGYARORSZÁG ÉS A FILMHÁBORU

Akarmelyik magyar mezővárosban épolyan jó filmet lehet csinálni, mint Hollywoodban. En, aki ismerem a világ filmgyártását Berlinben és Hollywoodban, biztosan tudom, hogy tehetségben, képességben Magyarországon nincsen hiány. Mi az oka mégis annak, hogy dacára minden vágyakozásnak, akarásnak és törekvésnek, Magyarországon még sincs filmgyártás?

Kétségtelen, hogy *a tőkehiány is oka* sok bajnak, de a legnagyobb baj az, hogy nem tudjuk a filmek kifizetődését biztosítani vagy csak valószínűsíteni, így tehát főleg azt kell elérnünk, hogy megteremtsük *a belefektetendő tőkék prosperitását*, illetve ennek *a lehetőségét*. Ha ez meg van, azonnal lesz pénz, azonnal megjelenik az első igazi *üzleti tőke* a magyar filmgyártásban is. Ennek útját én az alábbiakban látom:

Nagyon tévednek azok, akik azt hiszik, hogy itt *filmgyártás kezdődik*. A filmgyártás létalapja a tőke és a film elhelyezkedési lehetősége. Alapja nem az *altruisztikus tőke*, amelynek segítségével valamelyik iparágat kívánnak felsegélyezni, hanem az *az üzleti tőke*, amelynek üzleti érdeke az, hogy valamelyik iparágban angazs-

mánt vállal. A filmgyártás ipar is és mint ahogy semmiféle művészet nem fejlődik addig, amíg *a tőke fel nem ismeri ennek a művészeti ágának az életképességét*, akként a filmgyártásnál sem beszélhetünk komoly és alapos fejlődésről, amíg azt *a tőke kellő komolysággal* nem értékeli. Amíg ez meg nem történik, addig egy-egy magyar film elkészülte csak *sporádikus jelenség*. *Organikus filmgyártást* csak úgy tudok elképzelni, ha a tőkét üzleti érdek vonzza a filmgyártáshoz. A film pedig csak üzleti érdek a tőke szempontjából, ha a film elhelyezhetősége az egész világon biztosítva van és ha ezt az elhelyezkedést valamilyen *organizáció* lehetővé teszi és előmozdítja.

Nem akarok itt példákkal előhozakodni, hogy az amerikai filmgyárak vezető cégei az egész világon milyen nagyszerűen meg vannak szervezve. Hiszen ezeknél egy-egy film talán csak gondolatban van meg, talán még a szcenárium sincsen még készen, a főlvételek még csak meg *fognak* kezdődni, de már az egész világon a *helyi szervezetek* — Szingapurtól Stockholmig, Athéntől San-Franciskóig — már gondoskodtak arról, hogy a film kellőképpen legyen menedzselve a mozgóképszínházak között. Ezt *mi nem tudjuk*, mert ennek a szervezete *hiány-*

zik nálunk. Addig, amíg a világ gyártási lehetősége azonos volt a miénkkel, a mi technikai felszerelésünkkel, a mi gyártási lehetőségünkkel, addig a magyar film készítése üzlet is volt, addig versenyképesek voltunk és a tőke is szívesen belekapcsolódott. Amikor azonban mi a nagy versenyben, amely az utolsó tíz év alatt kifejlődött, lemaradtunk, megszűnt a versenyképességünk és elmaradt mellőlünk a tőke is.

Volt kinn Hollywoodban egy igen előkelő pesti bankvezér, aki kezdett érdeklődni a film iránt. Az volt az illető úr gondolata, hogy Magyarországon az ő kereskedelmi tudásával lábra segíti a magyar filmgyártást. Évek óta ez volt Amerikában az egyetlen komoly magyar-amerikai filmgyártási lehetőség. Mint gondos kereskedő előzően tanulmányozni kezdte a film gazdasági és pénzügyi strukturáját. Néhányunkkal: Korda Sándorral, Kertész Mihállyal, Biró Lajossal és velem összeült tanácskozni és megbeszéltük a kérdést töviről-hegyire. Közben az illető pesti bankvezér megismerkedett néhány hollywoodi filmmágnással, köztük Carl Laemmlel. Laemmle rendkívül szimpátiával fogadta az illető úr terveit és hajlandónak mutatkozott arra, hogy vállalata részéről a magyar-amerikai filmgyártás bizonyos lehetőségét finanszírozza. A tanácskozás eredménye az volt, hogy a pesti bank és Carl Laemmle együttesen egy millió dollárt adtak volna össze a magyar filmgyártás céljaira, amely összeg kétségtelenül elég lett volna arra, hogy itt intenzív filmgyártást teremtsünk és a magyar film versenyképességét biztosítsuk. A terv azonban végső fokon bizonyos események miatt megdőlt...

Állami akciókkal, jótékonyssággal, jómódú emberek adakozó készségével filmgyártást el sem lehet képzelni. A

háborúban akadtak — főleg az amerikaiak között — passzionátus hősök, akik sportból vettek részt a háborúban, de a háborúban a győzelmet nem ezek vívták ki, hanem az szervezett és felkészült tömegek, gyakorlott és okos vezetés mellett. Körülbelül így vagyunk a filmgyártásnál is!

Én egyelőre — sajnos — nem látom a magyar film egészséges újjászületését. De ha a mi vállalkozó kedvünk megfelelő helyen meghozza a szükséges áldozatokat, tehát igyekszik belekapcsolódni a jól megszervezett nemzetközi filmkereskedelembé (Vertriebsorganisation-ba) — ami eleinte természetesen nagy áldozatokkal járna, amit itt kifejtteni alig lehet — akkor meg vagyok róla győződve, hogy a magyar képesség, a magyar tudás és a magyar tehetség feltétlenül utat fog magának vágni a világpiacra és abban a rettenetes filmháborúban, amelyet a világ most megvív. Most volna erre az alkalmas idő, mert most forr, most gerjed minden! Ha mi minden oldalról orientálódva megjelenünk a világpiacra, akkor, ha mindjárt egy „linanovi“ küzdelem árán is, de a film téren is megszerezhetnénk a „vörös ördögök“ dicsőséges nevét.

Magyarország nekem minden. Az én szempontomból „itt élned és halnod kell“, — de a film szempontjából Magyarország csak egy kis töredéke az egy százaléknak. Nekünk nem az lehet a célunk, hogy a filmet Magyarországon biztosítsuk, hanem az, hogy a magyar filmet a világpiacra tudjuk elhelyezni és az elhelyezhetőséget biztosítani. A film legyen magyar, de a cél mégis az legyen, hogy a világnak magyar árut, magyar filmet adjunk. Akkor lesz ebből hasznunk! Akkor lesz szilárd alapokon nyugvó igazi magyar filmgyártásunk.

MAGYAR MIKLÓS

fővárosi törvényhatósági bizottsági tag:

A BUDAPESTI FILMMUZEUM FELÁLLITÁSA

A főváros törvényhatóságának legközelebbi közgyűlésén fogom előterjeszteni a filmmúzeumra vonatkozó indítványomat. Arról a filmmúzeumról van szó, amelyről szóló indítványomat már 1913-ban elfogadta a főváros közgyűlése, sajnos azonban nem valósulhatott meg, vagy nem lehetett megvalósítani részben a nehézkes adminisztráció miatt, részben, mert a bekövetkezett háború akadályozta meg a filmmúzeum felállítását.

Hogy milyen kimondhatatlan kárt jelent ez Magyarországnak, csak azazal tudom megközelíteni, hogyha például az azóta történt események, a háború, a kommün, Károly király koronázása, a vörös május és száz meg száz esemény meglennének a filmmúzeum archívumában, összegszerűleg sem lehetne kifejezni azt az értéket, amit ezek a negativok képviselnének.

A filmmúzeum jelenti az *igazi kultúrát*, jelenti az igazi történetet, mert a filmet a történet pillanatában készítik. A film az *igazi történelem*, itt nem történhetnek hamisítások és éppen ezért van a filmnek igazi nagy *történelmi értéke*. Hogy a filmnek milyen nagy pedagógiai jelentősége van, azt fölösleges is említenem. Hiszen Amerikában ezer és ezer iskolában szemléltető előadásokat csakis a filmmel tartják és ha Németországra hivatkozom, ahol szintén rendes pedagógiai eszközként használják a filmet és ha figyelembe vesszük azt a hatást, amit pl. Németországban vagy Amerikában a pedagógusok a filmmel elértek, — akkor a mi kultuskormányunk is nagyobb összegeket fordíthatna a film céljaira.

Például, el tudjuk-e képzelni, hogyha meg lenne az 1913-ban indítványo-

zott filmmúzeum, milyen jelentősége volna annak idegenforgalmi szempontból; mert azok a külföldiek, akik Budapestre jönnek, látnának-e szelbet és megkapóbbat, mint, hogy csak egy példát említsek, Károly király koronázását, amelynek grandiózus jelenei felejthetetlenek mindenki számára.

A vörös május vagy a kommün alatti események fölvételeit sokan nem szeretnék filmen viszontlátni! Mindezek a filmek olyan hallatlan értékek, hiszen a leírások nem adják vissza azt a képet, amit a film tud olyan hűen érzékeltetni!

Azoknak, akik nem tudják, hogy *mi a filmmúzeum*, azoknak talán el kell mondanom azt, hogy a világ minden metropolisában van már filmmúzeum, csak még Budapesten nincsen. Azoknak, akik nem tudnák értékelni a filmmúzeum jelentőségét, és akik nem tudják, hogy *mi az a filmmúzeum*, el kell mondanom azt is, hogy *a filmnegatív* — kellő szakszerű vezetés mellett — évtizedekig, évszázadokig eláll és az ezekről lehúzott kópiák hosszú hónapokig alkalmasak a vetítésre.

Az az érzésem, hogy a fővárosi közgyűlése, amelynek összetétele minden kulturális és kultúrát szolgáló haladásnak az eszméjét pártolja, a filmmúzeum létesítését szívesen fogadja és remélem, hogy rövid időn belül meg lehet valósítani a filmmúzeum gyönyörű eszméjét.

A filmmúzeum létesítésének az elgondolása az, hogy vagy a Pedagógiai filmgyárban, mivel annak megfelelő helyiségei vannak és alkalmas arra is, hogy a filmeket az érdekelteknek, főleg a külföldieknek bemutassa, vagy — és ez volt az *első* tervem — a Stefánia-úton levő Fővárosi Múzeumban helyezük el, mert

utóbbi valóban megfelelő otthont nyújtana a filmmúzeum céljaira is. A végső szó azonban mégis a *szakembereké* lesz, akik dönteni fognak az elhelyezés kérdésében, bár a gyakorlat amellett szól, hogy a Pedagógiai filmgyárban helyezzük el a filmmúzeumot, hiszen ott az értékes negatívok részére is megfelelő betonrozott helyiségek állnak rendelkezésre.

A filmmúzeum leendő vezetőjének kontaktust kell tartani az egész világgal, a világ egész filméletével, ugyanakkor azonban nagy gondot kell fordítania arra, hogy a magyar eseményekről szóló értékes filmfölvételek megőriztessenek, hogy ezek az értékes negatívok hozzáértő kezekbe kerüljenek. Ha avatott kézbe kerül a filmmúzeum, akkor az olyan értékke fogja magát kinőni, mint akármilyen más képmúzeum azzal a különbség-

gel, hogy míg a képtárakat gyéren látogatják, addig a filmmúzeumnak sokkal nagyobb látogatottsága lesz.

A film maga milyen csodálatos valami! Benne van az egész élet, a jelen, a múlt, a Jules Verne-i és Jókai Mór-i jövő, benne van minden nagy gondolkodónak minden álma, elgondolása és fantáziája! A filmet úgy kell venni, mint ennek és a jövőendő századnak a legnagyobb tényezőjét. Mert a film jelenti az egész jövőnk nagy kultúráját, amelynek végső kifejlődése még megoldásra vár!

Nagyon örülök végül annak, hogy a filmmúzeum ügye is *Purébl* Győző tanácsnok úr ügykörébe tartozik és ezért bízom is benne, hogy ő minden lehető el fog követni, hogy a filmkultúra e nagy tényezőjét: a *filmmúzeumot* a székesfővárosnál minél előbb megvalósítsa.

ENGEL FÜLÖP,

a First National Film Inc. budapesti fiókjának igazgatója:

A NEMZETKÖZI FILMKERESKEDELEM ÚJ IRÁNYAI

A filmkereskedelem természeténél fogva nemzetközi. Olyan filmek készítése, amelyek a nemzetközi viszonylatra nem támaszkodhatnak, vagyis a nemzetközi piacokon nem értékesíthetők, veszteséggel jár és ilyen filmek gyártásába ma már nem is fognak. Minden filmgyáros, aki *ma* filmet készít, elsősorban ezzel a nemzetközi értékesítéssel számít, azt veszi alapul és azokon a filmekken, amelyeket a kontinensen és a tengerentúli országokban értékesíteni lehet, a gyártó vállalat igen szépen keres.

A kontinens filmkereskedelmének a központja kétségtelenül *Berlin*. Nemcsak fekvése predesztinálja erre Ber-

lint, hanem azért is, mert magában Németországban is intenzív filmgyártás folyik. Berlint keresi föl bevásárlás céljából a kölcsönző a Balkán legeldugottabb országából is, de épúgy keresi föl a német fővárost a párizsi vagy londoni filmkölcsönző, sőt a francia vagy angol gyarmatok filmkereskedője is mindennapos vendége a berlini filmgyárak irodáinak.

Érdekes, hogy a filmkereskedelem, illetve a filmeladás szempontjából Amerika, amely 80%-át tartja a világ filmszükségletének a kezében, mint eladó kevés szerepet játszik a kontinensen és pedig azért, mert a legutóbbi években világszerte maga organizálta meg saját telepeit. Csak jelentéktelen kisebb amerikai cégek azok, kivéve az

United Artists-t, amelyek ilyen szempontból megszervezve nincsenek és eladás útján igyekeznek produktumikat értékesíteni. Ez azonban minőségileg és mennyiségileg nem jelent sokat.

A *berlini* filmkereskedelem ezzel szemben óriási módon fejlődött, hatalmas Vertriebsbürok működnek, amelyek nagy üzleteket bonyolítanak le a kontinens államaival, sőt mindinkább kiterjesztik üzletkörüket Angliára, a gyarmatokra és a még távolabb eső országokra is.

A berlini filmkereskedők eme film-eladási kapcsolatok révén még egy nagyon érdekes nekszust tudtak megteremteni, különösképen Angliával és pedig azt, hogy az ő intervenciójukra egyes nagy angol filmgyártó cégek *érdekközösségbe léptek a berlini filmgyárakkal*. Az új és jelentős tőkék bevonásával ez azt jelenti, hogy Angliában, Franciaországban és Németországban még *fokozottabb lesz a filmgyártás* és így mindig több és több alkalmuk lesz az európai országoknak, hogy európai filmeket láthassanak.

A berlini filmkereskedelemnek ez az akciója rendkívül értékes tehát gazdasági és politikai szempontból is, mert *ez az együttműködés* közelebb hozza egymáshoz az embereket és nem lebecsülendő abból a szempontból sem, hogy hozzájárulnak az általános megértés és az általános *kibékülés* eszméjének a terjesztéséhez és népszerűsítéséhez.

Mi, akik már csaknem két évtizede vagyunk munkásai ennek a szakmának, visszapillantást tudunk vetni a *régi „filmkereskedelem“ csecsemőkorától* a mai napig. A filmkereskedelem ez alatt a viszonylag rövid idő alatt olyan fejlődést produkált, amit egyetlen egy kereskedelmi ágazatban sem tudunk fellelni. A régi időkben — tulajdonképpen nem is olyan régen — 10—12 évvel ezelőtt, a filmnek nemzetközileg kialakult *egységára* volt,

ami azt jelentette *akkoriban*, hogy minden méter film, tekintet nélkül a monopóltra (mert ilyen nem is volt) *egy márka 20 pfennigbe került*. Ez *fix ár volt*, akár Henny Porten, akár Asta Nielsen játszotta a film főszerepét. Emellett az ár mellett mindenki *annyi* kópiát vehetett, amennyit akart és *oda* vihette, *ahová* akarta. Volt olyan népszerű film is, amely egyszerre 5—6 cégnél is forgalomba került. A legjobb emlékezetem szerint az első film az *I. Quo vadis* volt, amely eltért ettől az egységártól és ezért a filmért már *magas árat* kért a gyártó cég. Sőt, ha jól emlékszem, ennél a filmnél biztosította az eladó a vevőnek a magas árral szemben azt, hogy a filmet *kizárólag neki adja el*.

Már a háborús években jártunk, amikor a monopólkérdés kezdett kialakulni. Amikor a gyáros az egyes országokban csak egyes vevőknek adta el a filmjeit, ennek külön ára volt: *a monopól, a licencár*. Ez az idők folyamán meglehetősen kifejlődött és ma világszerte *intézményesen meg van alapozva*. Ma már a legritkább eset, hogy a monopólt valaki megszegje, mert a monopóljognak a megszegése súlyos anyagi — és sokszor erkölcsi — konzekvenciákkal is jár!

A filmkereskedelemnek ily módon való fejlődése és organizálása természetesen elmaradhatatlan is volt és erre a szervezethez van ma az egész világon a filmkereskedelem felépítve. A filmgyáros, ha filmet készít, számadást végez, hogy *milyen* licencárra számíthat az egyes országokban és ha ez a számítási bázis hiányzik, szinte lehetetlen volna a filmgyártás. Talán éppen ezért is tudott a filmgyártás ilyen rövid idő alatt ilyen hatalmas arányokban fejlődni, mert rendezni tudta világszerte az eladás lehetőségét és előre berendezkedett arra a licencre, amelyet az egyes országok után fog a filmjéért kapni.

Ma már filmgyáros vagy filmke-

reskedő teljesen tájékozva van az egyes országok fizetőképességéről, tudja azt, hogy ha egy nemzetközileg elismert sztár szerepel a filmen, mit kaphat érte, mire számíthat és mire számíthat akkor, hogy ha egy ismeretlen vagy kevésbé tehetséges színészt vagy színésznőt játszatnak a filmen.

Köztudomású, hogy Amerikában a filmgyártás az ipari statisztika harmadik helyén áll. Az utóbbi években 7—800 filmet gyártanak egy-egy szezonra és hihetetlen az az összeg, amelyeket ezekbe a filmekbe beinvestálnak. Németországban közel 250—300 filmet produkálnak évenként és ott szintén jelentős összegeket fektetnek be. Az évek folyamán egyéb országokban is újból megindult a filmgyártás,

így elsősorban Franciaországban, Dániában, Olaszországban és Oroszországban. Ezek a vállalatok azonban a tökéletes eladási organizáció híján csakhamar beszüntették az üzemek nagy részét.

E pillanatban előtérben áll az angol filmgyártás, ahol nyilván nagy tökéletet mozgatnak meg erre a célra és ismerve az angol kereskedő komolyságát és szívósságát, számolnunk kell azzal, hogy ott a fentemlítettektől eltérően komoly filmgyártás alakulhat ki. Az angolok részben amerikaiakkal, részben németekkel társulnak és bizonyára szakértőkkel veszik magukat körül és én azt hiszem, hogy az európai filmgyártás Angliában új éppont jelent a filmgyártás történetében.

VOGL REZSŐ,

a pécsi Apolló-filmszínház igazgatója:

A VIDÉKI FILMSZÍNHÁZAK TÁRSADALMI HELYZETE

Ha visszagondolok azokra a derüs békebeli napokra, amikor egy negyed évszázaddal ezelőtt a vándormozik aranykorukat élték és azoktól sajnáltam azokat a hatosokat, amelyeket kis városunkból elvittek, úgy rájövök arra, hogy ezek a szép idők ösztönöztek engem arra, hogy erre a rögzös pályára lépjek.

Mennyi minden történt azóta! Talán egy szakma sem fejlődött olyan rohamosan, olyan szédítő iramban, mint a kinematográfia. Eleinte a „mozi” bejárata fölött léceken voltak kiakasztva a filmtekercesek — 10—15 drb —, hogy a közönséget becsábítsák a moziba, amit méltán a reklám egyik őspanyjának lehetne tekinteni. Mennyire fejlődött azóta a reklám művészet!

A fejlődés további menetében a kis

filmeket fölváltották az összefüggő, több felvonásos rémdrámák és detektívfilmek, ezeket követték a többrészes mamutfilmek, végre ma már ott tartunk, hogy a kinematográfia elfoglalta méltó helyét a kultúra terjesztésében.

Ma már üzletünk nem „mozi” (ezt a szót emlékezetem szerint először Türk Bertától hallottam), hanem filmszínház és a közönség szeretetébe is vette ezt a kulturális intézményt és mindjobban enged föl az a fagyos érzés, amely a multban megnyilvánult a vidéken a mozgóképszínházakkal szemben.

Pedig milyen gigászi küzdelem kellett ahhoz, hogy a kinematográfia mai megingathatatlan pozícióját elérje. Komoly, hivatott és nem hivatott körök minden oldalról elgáncsolni, tönkretenni szerették volna Edison és Lumiére e nagyszerű szülöttjét.

A háború alatt erősen neki indult magyar filmgyártást — amelyet semmiféle Filmalap nem „támogatott“ — a legszebb reményekre jogosította föl a szakmát. Filmek, mint a „Fekete gyémántok“, az „Aranyember“, „A III“-es, „Lengyelvér“, „Jön a rozsonát“, a Prója-, Phönix- és Uher-filmek stb., stb., a blokád alatt nem álló kontinensen világmárkát jelentettek és egész biztos, hogy ha a háború nem lett volna, ezek a filmek Amerikába is eljutottak volna.

Azután jött a *revízió*. Mint a vilámcsapás sujtotta agyon ezt a szépen neki indult ipari és művészi ágat, mert megrendült a hit a magántulajdon szentségében és a külföld hirtelenül visszavonta tőkét, amelyre bizony Csonkaországunknak olyan nagy szüksége van.

Mit tett eddig a Filmalap? Csak elégedetlenséget idézett elő és semmi pozitívumot nem alkotott. Ha tőlem függne, a befolyt *pénzt visszaadnám azoknak, akik beszolgáltatták* és akik bizonyára sokkal hasznosabb célokra tudnák ezt a horribilis pénz fölhasználni.

A közönség ezeket a *belső* szakmai körülményeket nem ismeri. Pedig, ha tudná, talán még jobban pártolná a támogatásra nagyon is rászorult vidéki filmszínházakat. A gazdasági helyzet — sajnos — olyan, hogy a közönségnek bizony nem igen jut pénz a filmszínházakra. Evvel azután meg is mondtam milyen a helyzet a vidéken!

A rezsitételekbe *mindig belekapcsolódik valami olyasmi* (intézmény vagy valamilyen „cél“), amelynek abszolúte semmi köze sincs a mozgóképiparhoz. Így pl. Pécssett a Magyar Távirati Iroda saját kezelésbe vette a plakátki-ragasztást, ami rendkívül megdrágította az amúgy is óriási rezsiköltségeket. Megnehezíti a vidéki mozgóképszínházak helyzetét a sok *footballmeccs*.

Nemcsak a vasárnap délutáni közönséget vonja el tőlük, hanem az esti közönséget is, amely fáradtan, kimerülten jön haza a meccsről. De elvonják a filmszínházaktól a közönséget az iskolák is, mert sokszor *rendes* műsort játszanak.

*

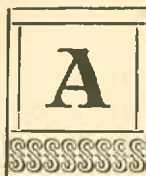
A grafikonunk görbéje néhány év óta mindig lefelé tendál. Ehhez nem kell kommentár. A tülekedés a filmlicenceknél teljesen érthetetlen. Csonkamagyarország *ma nagyobb licenrdíjat* fizet, mint akármelyik nagyobb és gazdagabb utódállam, ez pedig semmi körülmények között sem indokolt.

Nálunk Pécssett azt lehetne mondani, hogy a filmszínház úgyszólván összekötő kapocs a hatóság és közönség között. Találkahelye a közönség minden rétegének, azt lehetne mondani, hogy az előadások előtt és a szünetekben tartják helyi korifeusaink a másnapra esedékes helyi események előzetes megbeszéléseit vagy rögtönzött konferenciáit.

Tény az, hogy a vidéki filmszínházak és a közintézmények között egyrészt és a többi kultúrintézmények között másrészt a viszony *a legszívelyesebb és a legbarátságosabb*. Hogy a kultúrintézmények között a megértés ennyire kifejlődött, abban nem kis érdeme van a filmszínházaknak. A filmszínházak kulturális jelentőségét a vidéken nemcsak hogy *lebecsülni nem lehet és nem szabad, ellenkezőleg, kellő erkölcsi támogatásban kell részesíteni*, hogy a magyar vidéki közönség kultúrzsükségletének *egy részét* azzal a nyugodtsággal és felkészültséggel elégítse ki, amely nyugodtság a kinematográfia további békés fejlődéséhez okvetlenül szükséges, de szüksége van erre a sokszor minden oldalról szokatlanul megtámogatott vidéki filmszínházaknak is.

Dr. GESZTESI BALOGH GÁBOR:

A NŐI SZÉPSÉG AZ AMERIKAI FILM- PRODUKCIÓ FRONTJÁN

Az 1926/7-es szezon legérdekesebb filmszínésznői teljesítményének egyéből a célból Budapesten összehívott zsüri *Greta Garbo* szélesskálájú alakításait találta. És méltán. Ennek a rendkívüli kifejező erővel és szélesskálájú filmjátszó művészettel megáldott szépséges skandináv színésznőnek „*Az asszony és az ördög*”-ben és a „*Párbaj a pusztában*” adott alakításai őt a szezon legjelentősebb új tehetségként mutatják be. *Greta Garbo*t azóta a „*Csillagok útja*”-ban látta a szakközönség, Amerikában pedig a „*Karenina Anna*”-ban aratott sikert.

Ha végignézzük az elmúlt 1927/8-as szezonnak dús termése között, feltűnő, hogy mennyi kivételes kifejező erővel és alakító készséggel megáldott új tehetség tűnt fel az idén a legérdekesebb filmszínésznői teljesítmények során.

A karácsony körüli bemutatók alkalmával tagadhatatlanul a két új Fox-starnak üstökösszerű feltűnése volt a legnagyobb meglepetés.

Janet Gaynor és *Dolores del Rio* ez a két név. Az előbbinek a „*Hetedik mennyország*” és a „*Virradat*” a legpompásabb szerepe. Mindkettőben a legtisztább lírai környezetben, a legközvetlenebb játékmóddal férkőzik szívünkhöz. Nem szép nő a szó hétköznapi értelmében. Nincsenek megvesztegető gesztusai, sem kacér szemjátéka, mimikája. Nem állnak rendelkezésre egy szindús millió pompázatos eszközei: ruhái is a legegyszerűbbek. Szerepköre habár mindkét darabban ő áll a cselekmény fókuszában, csaknem passzív. Bájos lény az asz-

szonyi odaadásnak, a tiszta nő tökéletes kifejezője erejének művészi valóraváltása. A hitves, a feleség és az anya olyan realitással kél életre művészetében, hogy tökéletesen elfelejtjük azt, hogy színházban vagyunk. Közvetlen játékmódora könnyeket csal a legcinikusabb szemekbe is. Egyes jelenetekben mindenkor feledhetetlenül marad előttünk alakítása. Legújabb filmjében az „*Utcák angyalában*” teljesen hasonló tónusú szerepkörben mozog. Ez a filmje a jövő szezon nagy filmje lesz.

Dolores del Rio a „*Nagy szüret*”-ben tűnt fel először. Művésze a „*Carmen*”-ben kulminál, de a „*Feltámadás*”-ban is magával ragad. Játékos készsége, mozdulatainak természetessége és alakításának egyszerű eszközei hasonlóak *Janet Gaynor*-éihoz. Mindkettőjük legnagyobb érdeme, hogy a lelegegyszerűsítettebb környezetben és ruházatban hódítják meg a nézőt. *Dolores del Rio* sem kimondottan szép nő. És mégis a legnagyobb, legszebb *Carmen*, akit valaha láttunk. Egész lényéből valami utólérhetetlenül öntudatlan kacér bujaság árad. Harmónikus arcán, nagy, sötét kifejező szemei orrvonala és csábító, érzékeny ívelt ajkai egészítik ki stílusos profilját. De legmegkapóbb alakjának utólérhetetlen karcsúsága és mozdulatainak macskaszerű könnyedsége. Egyszerű, tépettruhájú, kócos, meztlábos kis vadvirág. Az utca vadvirága. Egyszerre a legnaivabb és a legkacérabb, a legközönségesebb és a legelőkelőbb tud lenni. A tetszeni vágyó asszonya, szerelmes nő legpompásabb interpretációja, amit nyújt. Az igazi „*Carmen*”, amilyenek valaha is elképzeltük. Amit a „*Carmen*”-ben produkál

méltó, hogy a Film aranykönyvében örökítsék meg.

Janet Gaynor azóta a *Murnau* által *Hermann Bang* ismert regénye után rendezett „Négy Ördög”-ben, a szép Dolores pedig a „Vörös táncosnő”-ben és a „Ramoná”-ban alakította a főszerepet. Az utolsó év legnagyobb meglepését bennük látom.

*

Eddig két fiatal amerikai filmszínésznő közelítette meg Dolores del Rio „Carmen”-beli alakítását. Egyik: *Gilda Grey*, a híres táncosnő, a „Fekete rózsá”-ban (*Aloma*), a másik a népszerű *Olive Borden* az „Áruló”-ban. Mindketten már ismert nevet vívtak ki maguknak az Ujvilágban, de nálunk még kevés filmjük jött ki. Ezért a legújabbak névsorában ő róluk sem szabad megfeledkezniük.

A legfiatalabbak regisztrálásánál *Clara Bow*-ról kell elsősorban megemlékezni. Ez a szép, eredetileg vöröshajú színésznő is — mint annyi más — a varieteszínpadról került a revügirlségen keresztül a filmhez. A Foxtól a Paramount-hoz szerződött és innen már néhány ismertebb alakítása került nálunk is bemutatásra. Legutóbb pedig *Eddie Cantor*-nak a világhírű új amerikai kómikusnak „*Kid Boots*” című bohózatában játszotta a női főszerepet. A bájos *Colleen Moore*-nak máris legveszélyesebb vetélytársa. A „Házasság válságá”-ban és a szakbemutatók során a „*Hula-Hulá*”-ban láttuk, legújabb filmje a „*Vöröshajú*”.

A másik vérbeli flapper, aki a new-yorki „*Follies*” színpadjáról került a filmhez *Louise Brooks*, aki egy „*Menjou*”-vígjátékban mutatkozott be először főszerepben a kontinensen. Legutóbb ismét *Menjou* egyik filmjében, a „*Klakk és frakk*”-ban láttuk. Itt *Virginia Valli* mellett csupán egy kisebb epizódszerepet játszik. Ragyogó szép asszonyok, pompás toilettek és szindús interieurök vonulnak fel ebben a képből és a bájos *Louise Brooks* min-

den jelenésében mégis mindenütt magára vonja a néző figyelmét. Ők ketten *Clara Bow*-val a táncért, flirtért rajongó, de a sportok minden ágában is otthon lévő, vidám, csapongó temperamentumu, hypermodern amerikai leányoknak a jellegzetes prototípusai. Kedves, szeleburdi „*flapper*”-ek. Egyenesen predestinálja őket fiúsan karcsú alakjuk, finom leányos arcvonaluk, kacér tekintetük, kifejező mimikájuk és az artisztikum határain belül mozgó mozdulataik lendületes játéka egyaránt.

*

Amerika szépségeinek tárháza valóban kifogyhatatlan. Hiszen elég, ha a „*Motion Pictures*”-nek vagy valamely más amerikai vagy angol filmmagazinnak legújabb számát lapozgatjuk.

Itt van például a legutóbbi hónapok egyik legkülönlegesebb és pikánsabb megjelenésű beauty-ja, az exotikus *Myrna Loy*. A „*Don Juan*” nyári bemutatóján ragadta meg először érdeklődésünket *Borgia* *Lukrécia* komornájának rövid szerepében. Valóságos szépség kiállítását vonultatott itt fel a nagyvonalú rendezés. És ebben a nagy konkurenciában (*Mary Astor*, *Estelle Taylor* stb.) is feltűnt. Tekintete néhol a kedves *Priscilla Dean*-ra emlékeztet, de annyira különösen új szerű tipust képez, hogy még az amerikai dimenziókban is egyedül áll. Nemcsak mozdulataiból, hanem pillantásából is a puha asszonyiség mellett valami diabolikus macskaszerűség villan elő. Egy exotikus miliőben játszódó filmjénél, valamint legutóbb a „*Vendetta*”-ban is megfigyelhettük, hogy felső testének túlzott karcsúsága nem harmonizál tökéletesen lábainak kissé molett vonalaival. Ellenben fejének artisztikus megjelenése frappáns és tökéletes, különösen kosztümös szerepekben. Például *Irène Riche* filmjében a „*Nőstény ördög*”-ben egy spa-nyol fejedelmi hölgy epizód alakításában is mindenkit elbűvölt.

Végleg befutott az elsők közé *Billie Dove*: (Rabszolgavásár, Sárga liliom), aki a Fekete kalózban már világsikert aratott, a babaarcú *Marion Nixon* („Reginald Denny esete”) és a kacér *Alice Withe* („Orkán fia”), továbbá a „First National” nagyráhatott starja, *Mary Astor*, a legfinomabb profilu primadonna, aki a „Don Juan”-ban debütált, végül a Paramountnál a bájos *Mary Brian*, akinek első ismertebb szerepe nálunk a „Halállégió” volt. (Legutóbb az „Amerika fiá”-ban láttuk.) Pompás megjelenésükkel *Carol Dempster* (Sátán keservei) és *Helene Costello* a nagy Dolores Costello huga, Maurice Costello szebbik, fiatalabb leánya tűntek fel.

Virginia Lee Corbin a cukorbaba típus pompás személyesítője („Angyaloka”). Stílusos játékuk mellett nagy szerepet játszik a rendkívüli szépség, *Jacquelin Logan* („Királyok királya” Magdolnája) és a svéd eredetű *Gertrud Olmstead* megjelenésében. *Lilyan Tashman*, Aileen Pringle méltó vetélytársa egyike a legpompásabb alakú és legfeltűnőbb eleganciájú színésznőknek. A „Férjhez adom a feleségemet” belí alakításában „hozott” toilettjei szenzációszak voltak. Ünnepelet, ismeretebb szépségei Hollywoodnak *June Marlowe*, *Kathryn Perry*, *Marceline Day*, *Sally Rand*, *Jane Winton* és *Thelma Todd*. (Universal, Paramount, illetve First National.)

A legfiatalabbak közül a szép *Loretta Young* Corinne Griffith-nek, a bájos *Sally Phillips* Leatrice Joynak lehetne alteregója, *Fay Webb* pedig a szépséges francia színésznőre: Arlette Marchal-ra emlékeztet.

A nagy Jannings-film világsikere óta több nagy szerepben láttuk a bájos *Phyllis Havert*. Őt is bizvást a starok közé sorolhatjuk. Egyik filmjében *Rod La Rocque* társaságában játszik főszerepet (*Gérard brigadéros*). Legújabb filmje a: *Kilencedik parancsolat*.

Sok filmje ment „a legszebb szemű”

primadonnának” *Madge Bellamy*-nak is. (Csókos leány, Telefongörl, Üzlet és szerelem. Fanamet.)

A legutóbbi szezon feltűnt szépségei és fiatal tehetségei közül megemlítendőek még: *Leyla Hyams* (Balao-Fox), *Ruth Uyatt* (Charley öse), *Dorothy Revier* (77-esek klubja, A férj vadászni jár. Columbia), *Olive Tell* (Szépség rabjai Fox), *Marjorie Daw* (Vöröshajúak előnyben), *Marceline Day* (Máglya és élet. United Artists), *Edith Roberts* (Apának érzem magam. Fanamet), *Elinor Fair* (Halálbérc), *Louise Moran* (Ellenállhatatlan Harry. Universal), *Dorothy Devore* (Nászéjszaka akadályokkal), *Gertrud Astor* (Don Juan három éjszakája), *Barbara Kent* (Szervusz Apukám, Párba a levegőben, Universal), *Mary Alwill* (Bolgóság palotája, Fox), *Sally Rand* (Jaj a harisnyakötöm), *Molly O'Day* ((Ökölharc, Fanamet), *Sally Phipps* (Menjen oda, jöjjön ide, Elkésett vőlegény, Fox), *Barbara Worth* (Üsd le Danny, Universal), *Louis Moran* (Zseniális ötlet, Fox), *Edna Murphy* (Királyexpress), *Dorothy Gulliver* (Repülő rendőr, Universal), *Sue Carol* (Bagdadi tolvaj, Paramount), *Kathryn Carver* (Adolphe Menjou felesége „Szálloda őrangyala”, Paramount), *Jeanne Eagels* (Férfi, asszony és a bűn, Metro), *Joan Crawford* (Tenger sátánja, Fanamet), *Barbara Bedford* (Orvos, aki ölt. Universal) és *Carmel Myers* (Végítélet, Fanamet). A ritkábban látott nagyok közül a kedves *Jobina Ralston*, Harold Lloyd partnere az utolsó Paramount bemutatón két filmjével szerepelt (Póstás Frici, „Gyáva hős”), *Virginia Vally*-t a „Titanic”-ban (Fox), *Dorothy Mackail*-t a „Tizenharmadikán pénteken” című Fanamet képben, *Mac Mc. Avoy*-t a „Bűvös Talizmán”-ban, *Claire Windsor*-t a „Riadó”-ban (Metro), *Lois Windsor* pedig a „Fordul a kocká”-ban (Fan.) láttuk legutóbb Budapesten. *Bessie Lowe*, aki egyidőben a legtöbbet fo-

tografált színésznő volt a „Vén asszonyok nyará“ban játszott. A különös arcú *Jetta Goudal* a „Marokkói kémnő“ben aratott sikert. *Esther Ralston* „Ilyenek a mai nők“, *Arlette Marchal* az „Asszony és a kártyá“ban, a híres *Marie Prevost* pedig a „Legényfogó“ban ragadott magával. (Megjegyzem, hogy lehetőleg a budapesti bemutatók sorrendjéhez iparkodtam alkalmazkodni).

*

Amerika valóságos kultuszt űz a „szép nő“ből. Hogy ma még filmbeli szépségtárháza versenynélkül áll a világon, annak elég néhány főokára reámutatni. Elsősorban az Unio 160 milliós „törzsállományával“ kell számolni, ami maga is elég tartalékot biztosít. A filmgyárosok és stúdiók hatalmas *színészregisztrerei*, az előtérbenyomuló *extrák*, a Mac Sennet szerű *girlök* (Mac Sennet *girlök* voltak például: *Bessie Love*, *Marie Prevost*, *Aileen Pringle*, *Esther Ralston* stb.), a *Ziegfield* és hasonló *revük kifogyhatatlan állománya*, a valóságos nemzeti látványosság számba menő legkülönfélébb *szépségversenyek*, *pályázatok*, *különféle lapok és magazinok díjai* éppoly fontos hatótényezők, mint az a körülmény, hogy itt ebben az Európa nagyságú hatalmas birodalomban keveredett össze és finomodott ki a világ összes országainak legkülönfélébb

emberfajtája. A kereső, önálló nők szabad pályákon való előnyomulása a *sportolás* és szakszerű *testkultusz* pedig fizikai okokkal szolgál. A *foto-technika* és különösen a *megvilágítás* tökéletessége is nagyban hozzájárul az eszményi szép portrék eléréséhez. Nem szabad végül azt sem elfelejteni, hogy *Hollywood* és *társainak* *abszorbáló varázsa* a *filmművészetnek* eddig jóformán minden, a *földkerekség bármely részén feltűnő szép és tehetséges reprezentánsát* magához vonzotta *mágikus erejével*.

Éppen ezért itt a „nagyok“, a beérkezettek egy pillanattig sem ülhetnek nyugodt elmélyedéssel aratott béréikon. Biztosnak látszó pozíciójukat minden órában veszélyeztetheti egy üstökösszerűleg felbukkanó még fiatalabb, izmosabb tehetségű, vagy megkapóbb külsejű vetélytársuk. Mert a *film birodalmában* a *starpozíciókban nincsen megállás*, éppúgy ahogy *Dempsey* uralma után *Tunney* és *Tunney* után — „ki tudja ki“ — következik a *boxchampionatus* koronázatlan királyságában. Itt igazán áll: *Le roi est mort, vive le Roi!*

*

Az európai filmprimadonnákról, valamint a most folyamatban levő szakbemutatók frontjáról a Filmkultúra legközelebbi számában fogok beszámolni.

Örökítse meg családját

PATHÉ „BABY“ amatőr-mozigéppel!

— **Egy tekercs ára P 2·17** —

Magyarországi vezérképviselőt:

Danubius Mozgóképipari RT.

Pathé Baby osztálya

VIII., Üllői-ut 4. szám.

Telefon: József 461-98.

LAJTA ANDOR:

VISSZA AZ ISMERETTERJESZTŐ FILMHEZ!

Igy is kezdeném: „Kezdetben vala az ismeretterjesztő film“... mert 20—25 évvel ezelőtt majdnem minden filmszínházban a műsor keretében játszottak ismeretterjesztő és oktató filmeket. Ha technikailag, elgondolásokban kezdetlegeseek is voltak ezek a filmek, *céljaikban* azonban nemesek: oktatni, művelni akarták a közönséget. Azóta elmúlt jónéhány esztendő és az ismeretterjesztő filmet fölváltották a Zsigomárok, a Fantomasok, a Nick Carterek — filmen is! — és hasonlók, úgy hogy azt a nemzedéket, amely a Zsigomárok hatása alatt nőtt fel, már nem érdekelte az ismeretterjesztőfilm. Ma már azonban új eszme és gondolatvilág hatja át az embereket és a paedagógusokat, ma már más szemmel és más elgondolással látjuk a világot. Az oktatás is egészen átalakult és a mai nemzedék alig értené meg a husz év előtti tanrendet, viszont a mai gimnáziumok és középiskolák tantervei részünkre is újdonságot tartalmaznak.

És mialatt ez a szellemi élet így átalakult, azalatt a *külföldön* megváltozott a filmszínházak játékrendje is. A három és kétszláger helyett jött az *egy slágerrendszer* rövid burleszkkal, vagy vígjátékkal, *oktató- és ismeretterjesztő filmmel* és egy-két híradóval, amely azonban szintén — jobbára — ismeretterjesztő film. Nálunk az *Ufa* kezdte el tavaly az ismeretterjesztő filmek propagálását és merném állítani, hogy azok a napok, amikor a Chang, a Colin Ross, a Bali-sziget, a középafrikai film ment, az *Ufának* jobb pénztári riportja volt, mint amikor ilyen filmek nem mentek. Az emberek ismét hozzászórtak ahhoz, hogy a filmszínház a sablónos műsoron kívül mást is nyújtson. *Iskolát kellett csinálni* és az

elfogulatlan ember is megállapíthatja, hogy ez az iskola hatásos és eredményes volt, mert azóta a többi filmszínház is követte az *Ufát* (de a külföldön is.)

Az új szezónban az *Ufa* ezt a *politikát fokozottabb mértékben fogja folytatni*. A külföld nagy városaiban már fölismerték a kulturfilmek nagy jelentőségét és ez a felismerés eredményezte azt, hogy Európa nagy filmgyárai, köztük elsősorban az *Ufa*, hatalmas szervezetet létesített az oktató- és tudományos filmek terjesztésére. Az *Ufa* tudományos filmesztálya élén a német tudományos világ legkiválóbb férfiái állnak és ennek köszönhető, hogy ezek a filmek teljesen érthetők és átgondolhatók a laikus közönség előtt is és ennek ellenére mégis abszolút tudományos jellegűek, bár igen népszerűen találják föl a témát a közönségnek. A közönség minden rétege, tekintet nélkül előképzettségére, nemcsak, hogy *szerefi* ezeket a filmeket, hanem ma már *követeli* is a filmszínháztól. Rövidesen már ott tartunk, hogy a közönség nagy része *azt* a műsort fogja nézni, *ahol ismeretterjesztő filmet* is játszanak. Mint értesülünk, az *Ufa* az új évadban minden héten műsora keretébe fog illeszteni egy *ismeretterjesztő*, tudományos, oktatófilmet és e téren *folytatni fogja azt a munkát*, amelynek egyébként úttörője is Magyarországon. Minden remény meg van arra nézve, hogy a magyarországi filmszínházak *követni* fogják ezt a példát, mert hiszen ezzel nemcsak a nagyközönségnek tesznek szolgálatot, hanem önmagukat is „szanalják“, hiszen egy új réteget nyernek színházai számára, azonkívül minden moztulajdonos hozzájárul ahhoz a munkához, amely a „*mozi*“-nak filmszínházzá való átalakulását célozza.

GAÁL ENDRE

operatőr és trükkfilm-rajzoló

TINTA MATYI SZÜLETÉSE, ÉLETE ÉS HALÁLA

Hosszas fáradozás után ezernyi kaland után sikerült szert tennem Tinta Matyi naplójára. Mennyit kellett kutatnom, keresnem és próbálkoznom, míg a hétlakat alatt őrzött feljegyzésekre szert tehettem: nem kívánom részletezni. Minden kommentár nélkül közlöm tehát korunk leghíresebb emberének történetét, amint azt az ő esetlen, szálkás trükkbetűivel megírta: 192... május 6.

Ezen a napon születtem az Észak-amerikai Egyesült Államokban, egy nagy ív, kissé áttetsző hófehér papíron. A papírost valaki megfogta és ráhelyezte egy ferde üveglapra. Fent két lyuk volt a papíron, amire az üveglap fölé elhelyezett két alacsony vasszegbe belecsúsztak és máris az üveglapon feküdtem. *Ekkor még nem éltem, csak az az erős, feketeszakállas bácsi látott engem maga előtt az ő lelkiszemeivel. Belemártotta tollát egy nagy üveg fekete tuszba és gyors mozdulatokkal felrajzolt a papírra.*

Sokáig gyönyörködött bennem, közben is megnéztek és mind nevettek rajtam, szaporán bólintottak a fejükkel és a rajzokat párszor hátvágásuk jele volt. Örültem és büszke voltam, mert egyedül állottam a papíron és akik megnéztek, mind azt mondták: „Lovely little thing...“

Május 10.

Ma korán reggel összecsavartak és sokáig cipeltek egy taxiban. Egy igen nagy, világos terembe vittek, ahol 20—25 ember volt fehér köpenyben, akik sokáig tanácskoztak sorsom fölött. Föltűztek a falra rajzszőgekkel és *lefotografáltak.*

Május 11.

A sok fehérköpenyes ember között kiosztották a fotografiáimat. Mind-egyik egy olyan ferde üveglap előtt ült, mint amilyenén én születtem. Jól láttam mindent onnan a falról, láttam, amint belemártják tollukat a tuszba, és elkezdnek rajzolni. 25-én kezdtek egyszerre rajzolni! Istenem, ez életem legrettenetesebb pillanata volt! Egész testem remegett, a fogam vacogott, *úgy éreztem, mintha apró késekkel boncolnának ezer és ezer darabra!* A szívem kegyetlenül kalapált és a torcom összeszorult a fájdalomtól! *Híszzen piaci árú leszek, tízezrével fognak osztogatni az emberek között!*...

Csak jó hosszú idő múlva tértem magamhoz és kezdtem megfigyelni a sok rajzoló munkáját. Amint a papíron megrajzolták egy mozdulatomat, felcsavartak egy kapesolót, és az üveglap mögött levő villanykörte *átvilágította imént felrajzolt testemet.* Erre a rajzra egy újabb ív papírt helyeztek és a gyengén *áttetsző rajz kontúrjait milliméterekkel továbbrajzolták.* Így hajtottam végre rengeteg rajz árán egy mozdulatot, emeltem fel a karomat, fordultam jobbra-balra, vicsorítottam a fogamat, vagy nevettem teli szájjal... Szörnyű munka volt és valami rendszer látszott az egészben, mintha mindennek meghatározott célja lett volna.

De Istenem, mi céljuk lehet ennyi rajzzal?

Május 12.

Egész éjjel töprengtem, mit akarnak a rajzaimmal, de nem tudtam rájönni. Ma korán reggel megint folytatták munkájukat. Megfigyeltem, hogy egy füzetbe felírt terv alapján

— amit scénáriumnak neveztek — osztják ki a munkát egymás között. Mindegyikük a scénárium más és más jelenetét — rajzolta fel. Észrevettem, hogy: *minden mozdulatomról meghatározott számú rajzot készítenek. Egyikük 16 rajzot csinált, amíg egy lépésemet mozdulatonként lerajzolta.* Ezt azután egy fiatalemberrel 25 példányban átrajzoltatták az üveglapok segítségével és mindegyikük rajzolt belőle egyet-egyet. Különböző mozdulataimmal ugyanezt csinálták. Ezt úgy látszik a többiek mintának használják.

Mit akarhatnak ezek az emberek?...

Május 15.

Ma rengeteg átlátszó celluloidlapot hoztak a terembe. A celluloidlapok ugyanolyan nagyok voltak, mint a papírlapok és ugyanúgy rajzoltak rá tussal, mint a papírra. Különböző helyzetekben rajzoltak fel rájuk, de különösen sok szoba és tájrészletet láttam ezekre felrajzolni.

Május 20.

Folyton rajzolnak. A kész rajzok ezerszámra fekszenek egy hosszú asztalon. Hórihorgas fiatalember feltűrt ingujjakkal szortirozta őket. Jelenetenként szétszortozta őket és minden csomagra nagy számokat írt fel.

Ma nagy sikere volt az egyik fiúnak, aki jobboldalt legszélén ül az asztalnál. Futásomat rajzolta minössze *három rajzban*, vagy amint ők mondják: „*fázisban*“. Igen nevettek a rajzon és mindjárt átadták egy kövér embernek, akinek nagy pápaszem van az orrán. Ez nekilátott és egy-kettőre átmázolta a futárt három celluloidlapra. Mellette egy ismeretlen fiatalembert vettem észre, aki hosszú tekerespapírokra különböző tájakat rajzolt.

És én nem tudok rájönni, mi célja van mindennek! Minél többet gondolkozom felőle, annál jobban belezavarodok! . . .

Május 28.

Nagy csomag rajzot tolokocsin vittek el. Figyeltem, hová viszik őket, de minden csendben, némán, gyorsan történt: nem tudhattam meg semmit. Ezek az emberek nagyon titkolóznak, senkinek meg nem mutatják a munkájukat. Ma látogatók jöttek, igen magas protekcióval akartak bejutni a rajzterembe, de udvariasan elutasították őket.

Minek rajzolnak hát, ha senkinek sem mutatják meg a rajzaikat?! Ugy érzem, ezek a rajzok nem készek, hanem valami műveleten mennek át, amíg bemutatható állapotba kerülnek. Meg kell tudnom, mi megy itt végbe, mert ezt a lázas munkát cél nélkül csak örültek végezhetik . . .

Június 4.

Ma végre mindent megtudtam! És ma már nem félek attól, hogy rengeteg rajzomat potom pénzért vesztetni fogják! Ma végre megtudtam, hogy ezek a derék, tehetséges, ambíciózus emberek *életre keltik rajzaimat!* Életre keltenek, habár csak a vásznon, a filmen, de mégis mindenütt, az egész világon, ahol emberek laknak, mozogni, élni és mulattatni fogok!

A dolog úgy történt, hogy ma hajnalban lementem a falról és elbújtam az ajtó mögé. Mikor a kézikocsis ember korán reggel bejött a rajzolókért, (utóbbi napokban minden reggel megjelölt) elbújtam a papírok közé.

Egy folyosón mentünk végig, aztán liften mentünk le. Ujabb folyosó következett, míg végre egy tágas, tiszta földalatti helyiségben voltunk. Itt négy hatalmas gépet láttam a falak mellett, mindegyik előtt egy-egy ingujjas fiatalember ült és dolgozott. Az egyik gépre ugrottam és figyeltem. A négy gép egyforma volt. Vízszintes asztal lap fölött vasállványon filmfelvételgépek lencsei villogtak. Villanymotorok halk zúgással forogtak a felvételgép-

mögött és ha a gép kezelője egy pedált lenyomott, a motorok egy filmkockával tovább fordították a felvevőgép szerkezetét. Az asztallapon üveglappal eltakart keretek állottak és kétoldalt minden gépnél két-két higanylámpa világította be az üveglapokat. Olyan fantasztikusan és misztikusan hatott mindez!

Az operateur — így hívták az ingujjas fiatalemberket — leemelte egy rajzomat az asztal mellé állított polcra és az üveglap alá tette. Azután rá tett egy celluloidlapot, amin a vidék rajza volt és mindkettőre ráhajtotta az üveglapot. Megnyomta a pedált és egy kockát lefotografált. Ujra kinyitotta az üveglapot, kivette a rajzot, félretette, újat tett a helyébe, fölébe a celluloidot és fotografált. És ez így ment, gyorsan, szakadatlanul . . .

A másik asztalon azt fotografálták, amint futok, a harmadikon, mint veszekszem, a negyediken — ő — a negyediken . . . egy élő ember zsebéből néztem ki, felmástrom a ruháján, torzítottam a gombján és hiába akart le-

rázni magáról, makacsul akaszkodtam ruhájába! — *Milyen egyszerűen csinálták ezt!* Az üveglap helyett matt üveglap feküdt az asztalon, alulról vetítógép kockáinként vetítette a filmet az üveglapra, felette pedig . . .

Június 5 este.

Nem tudom folytatni naplómát. Észrevették, amint a trükkgépen állok és nézem őket, rámvetették magukat és lefogtak. Aki megrajzolt, a nagyszakállas, erős ember gorombán megfenyegetett, kivette egy tussos üveg dugóját és belenyomott a sűrű fekete folyadékba . . .

Azt hitték, meghaltam. Pedig élek, hiszen tíz és százezer rajzban ők maguk keltettek életre. Élek és élni fogok millió alakban rabfehér papíron, filmtekeresek kockáin és minden mozgósínház csillogó vásznán! És az én életem mindig tökéletesebb, mindig jobb, mindig érdekesebb lesz, mert így kívánják az emberek milliói, akik mulatnak rajtam, és így akarják azok, akik megrajzolnak, megteremteneik!

NYERSFILM

POZITIV, NEGATIV EREDETI GYÁRI ÁRON

KINECHROM, PANKINE, SUPERPAN (ójjeli felvételekre). SZINES POZITIV, ANILINFESTÉKEK.

Vezérképviselő Magyarország részére:

LAJTA ANDOR

Budapest, VII., Erzsébet-körút 30. Telefon: J. 363-76.

AZ OKTATÓFILM

GESZTI LAJOS

főgimn. tanár:

A FILM SZEREPE AZ OKTATÁSBAN MA ÉS A JÖVŐBEN

A történelem folyamán soha nem törődtek a tanítás ügyével annyit, mint manapság. A nép általános műveltségének emelése az államhatalom egyik legfőbb gondja. Az iskolák nemcsak *külsőleg* szép épületek, hanem *belül* is a tudomány minden vívmánya érvényesül a felszerelés körül. Mindenkorú és rendű nép érdeklődik a műveltség és ezzel az iskola haladása iránt és az iskola céljaira kiadott költségeket senki nem sokalja. Nem illik sokalni. Az ismeretek terjesztésére hatalmas vállalatok rengeteg költséget szavaznak meg s az irodalmi művek ezrei jelennek meg. Olvasó akad bőven. Ma a *műveltség a legfőbb bálvány, amely előtt áldozni a tisztesség kérdése*. Csak természetes, hogy a *filmet* is az oktatás szolgálatába kell állítani. Itt azonban meglepő jelenséggel találkozunk. Az iskola, amely tárt karokkal vár minden olyan eszközt, amellyel tanítani lehet, vagy könnyebben lehet tanítani, — a film iránt nagy ellenszenvvel viseltetik. A film eddig a tömegek szórakozását szolgálta. Az iskolán kívül, sőt attól nagyon távol esett. Érthető tehát, ha a pedagógus meghökkenve áll meg a képszalag előtt s olykor kétkedik annak tanító értékében. *Ezt* a tanító esz-

közt nem az iskola termelte ki, méltán lehet kérdezni, vajjon jó és alkalmas tanítóeszköz-e?

Mindenesetre *nagyon jó és alkalmas tanítóeszköz*, mert szinte a valóság illuzióját nyújtja. Ez a körülmény néha azt a hitet kelti a kevésbé tájékozottakban, hogy a film akár magát a tanítót is pótolhatja. Hogyne! Amerika vagy a földkerekség bármely része lepereghet előttünk, mintha ott járnánk, gyárakat láthatunk, kísérletek folyhatnak le előttünk s ami a legfontosabb, amyszor ahányszor éppen akarom. A tanítás művészetében járatlan közönség tehát minden olyan filmet, amelyből valamit tanulni lehet, hajlandó *oktatófilmnek tekinteni*. Azt hiszi például, hogy földrajzi tájak városok, kikötők felvételével s lepergetésével már földrajzot tanítunk. Vagy elégségesnek véli néhány jól sikerült madár- vagy növény-csoport lefilmezését és lepergetését, azt gondolván, hogy a természetrajzi oktatásnak elegendő tett. Az ilyen filmek nyújtanak ugyan tanulásra is alkalmas anyagot, de még nem oktatófilmek. *Az oktatófilmnek a tanuló korához és értelmi színvonalához kell igazodnia*. Jellemző rá bizonyos tárgyi módszeresség. Ez utóbbi vonása azt jelenti, hogy a tanítandó anyag szigorúan *logikus sorrendben* legyen elrendezve. Az ismer-

retlent, az ismert tény ismertetése előzze meg s minden egyes anyag részlet értelmi feldolgozásra alkalmas módon kerüljön a szemlélő elé. Az efféle munka irányítása pedagógiai feladat. Gyönyörű felvételekben készült érdekfeszítő történés keretébe beállított u. n. expedíciós filmek lepergése után nem egyszer csalódva állapítja meg a pedagógus, hogy a gyermek lelkében megmaradt s ellenőrizhető képhatásnak igazi értéke nincs. A vezérgondolat hiánya, a pedagógiai felépítés elmulasztása okozza a maradandó *élményszerűség* kimaradását. Még pedagógusok között is akad olyan, aki azt véli, hogy bármilyen exotikus film egyszerismind tanítófilm is. Pedig a dolog nem így áll! A pedagógus keze nélkül készült földrajzi, természetrajzi stb. film lehet *igen érdekes tájkép vagy hatásos jelenség, de nem oktatófilm.*

Az oktatófilmnek tehát számolnia kell a tanuló *szellemi befogadó képességével* és a tanítandó anyagot *rendszeres* feldolgozásban kell nyújtania. Aki a szabad természetben a virágzó rét pompájában gyönyörködni tud, az nem okvetlenül ismeri a virágokat, és az se bizonyos, hogy az emberi kultúra szempontjai szerint értékelni is tudja azokat. A tanításnak pedig olyanak kell lennie, hogy a tárgyakat vagy jelenségeket *az ok és okozat* és a célszerűség szempontjából értékelje. A tanításnak éppen az a feladata, hogy fogalmakat *tisztázzon* és ismereteket *tudatosá* tegyen.

Ha ilyen szempontok szerint méltatjuk a film oktató szerepét, akkor arra a megállapításra kell jutnunk, hogy a világ filmtermelésében igen kevés a szó komoly értelmében vett oktatófilm. Ismeretterjesztő film elég sok van, de oktató értékű aránylag csekélyszámú.

Az oktatófilmet minden országnak *önmagának* kell kitermelnie iskolái számára; ez egészen érthető, ha meg-

gondoljuk, hogy minden egyes nemzet a *maga* nevelési ideáljait követi. A pedagógiai eszmények megalkotásához szükséges irányelveket a *tanterv* foglalja magában. Az oktatófilmnek tehát *a tantervhez kell igazodnia.* Természetes, hogy nem azt kell a filmen adni, amit az iskola is könnyen adhat, amit az iskola is minden nehézség nélkül megszerezhet, hanem olyant, amelynél az iskola *külső* segítségére szorúl.

A magyar kormány más népek iskoláit megelőzte abban, hogy a filmmel való tanítást kötelezővé tette. De a tanterv minden anyag részletéhez szükséges filmek még nincsenek meg. Másutt se, nemcsak nálunk. Így természetes, hogy olyan képszalagokat kell az ifjúság elé hozni, amelyek *kiegészítik és részben pótolják az iskolai ismeretanyagot.* A szemléltetésre nagy gondot fordít a modern pedagógia s mégis nagyon sok részletre nem terjedhet ki. Lehetetlen pl. bemutatni az iskolában a cukorgyártást, vagy az üveg készítését, vagy egy modern malom berendezését, noha a tanulók *elméletileg* eléggé behatóan foglalkoznak a dologgal. Nem lehet bemutatni a magyar alföldet, az Alpok állatvilágát, a Montblanc jégárjait pedig ezekről is tanul vagy tanult az ifjúság. A mostani filmoktatás tehát olyan szemléleti anyagra támaszkodik, amely lehetőleg a tanulók minden rétegének érdeklődésébe s tanulmányi anyagába vág. Így tehát *tömegoktatást* végez, amit csak sok embert befogadó helyiségben végezhet. Erre *csakis a mozgószínházak alkalmasak.* Ezt a szükség-szerűséget nemcsak a megfelelő részlet hiánya indokolja, hanem az is, hogy az iskolák megfelelő vetítőeszközökkel nincsenek felszerelve s ahol meg is van a vetítő készülék, ott sincs a tűzveszély elhárítása biztosítva.

Ameddig tehát minden iskolának saját s tűzveszélytől mentes vetítőberendezése s helyisége nincs, addig a

tanítás céljaira kénytelen a közönség számára épült filmszínházakat igénybe venni.

Ez nem tekinthető sem ideális, se végleges megoldásnak. Az iskola célja az, hogy mindenkorú tanuló megtalálja a maga tanulmányaihoz szükséges oktatófilm anyagot s ezt a saját iskolájában, a tanítási óra keretében, vagyis *a legmegfelelőbb helyen s időben illessze a tanítás menetébe.* E cél elérésére sok, rengeteg sok filmre s egy intézetben is több helyiségre és vetítőkészülékre és ennek kezeléséhez értő személyzetre lesz szükség. Ha mindez így lesz, akkor a film elérte ideális célját. Ideális tanítóeszközzé vált. Kivonul a nyilvános mozgóképliségéből s mint tanítóeszköz eltűnik a nagyközönség szemei elől. Azt a sze-

repet tölti majd be, amit a mikroszkóp, a térkép, a kémiai laboratórium eszközei s az, amit számtalan tanszer már végez. Alkalmazza az iskola, csak a közönség nem vesz róla tudomást; nem is szükséges. Az iskola igen nehezen várja ezt a beteljesülést, amelynek nyomán hihetőleg az ismeretanyag elmélyül, az anyag jobban rögzítődik, mert az átélés stádiumába léphet. A filmet többször is lepergethetjük egymás után és a tanítás folyamán kellőképpen meg nem fogott részletek is a tanuló tulajdonába mehetnek át. *De addig . . . sokat dolgozni a magyar oktatófilm érdekében s ezt szeretettel kell csinálni, mert akárhogy forgatjuk is a dolgot, egy bizonyos, az, hogy a film megis csak ideálisan hatékony eszköz.*

A KÖTELEZŐ ISKOLAI FILMOKTATÁS

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 27.547/1928. IX. filmsz. és a 26.789/1928. IX. filmszámu rendeletei

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium június hónapban két rendeletet adott ki *a kötelező iskolai filmoktatás* ügyében, amelyet érdekességüknél és fontosságuknál fogva szó szerint közlünk.

A 37.547/1928. IX. filmszámú rendelet szözszerinti szövege a következő:

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 37.547/928. IX. film. sz. rendelete a kötelező iskolai filmoktatással kapcsolatban alsó-, közép- és felsőfoku oktatófilm sorozatok megállapítása, az előadásokért fizetendő díjak, azok beszédésének újabb szabályozása s a mozgóképliszínházakban okozott károk (ronggálások stb.) megtérítése tárgyában.

Valamennyi tankerületi kir. főigazgatónak, kir. tanfelügyelőségnek és tanfelügyelői kirendeltség vezetőjének, a kereskedelmi iskolák kir. főigazgatójának, a tanítóképlz-intézetek tanulmányi kir. főigazgatóságának.

A kötelező iskolai filmoktatás tárgyában kiadott és az 1927. évi 16. sz. Hivatalos Közlönyben megjelent 56.305/1927. III. sz. rendeletetm kiegészítéseképen, az 1928/39. évben folytatólagosan megtartandó oktató-

filmelőadások zavartalan lebonyolítása érdekében alábbiakat rendelem el és felhívom Címet, hogy a felügyelete alá tartozó iskolák igazgatóit és tantestületét saját hatáskörében megfelelően utasítsa.

A kötelező iskolai oktatófilmelőadások rendezésével általam megbízott Magyar Holland Kulturgazdasági Részvénytársaságnak ezidőszert az ország 170 városában és községében vannak állandó szervezetei, ahol a kötelező iskolai oktatófilmelőadások a folyó iskolai évben is megtartattak, illetőleg a jövő iskolai években is megtartatnak.

Nagy sulyt helyezek arra, hogy a kötelező iskolai oktatófilmelőadások a következő 1928/29. tanévben az egész ország területére fokozatosan kiterjesztessenek s a Magyar-Holland Kulturgazdasági Részvénytársaság készségesen vállalkozik is arra, hogy az illetékes tanker. kir. főigazgatóságokkal, valamint a kir. tanfelügyelőségekkel egyetértőleg az oktatófilmelőadásokat akár önálló szervezetek beállításával, akár pedig a mozgóüzemek vagy más alkalmas tényezők igénybevételeivel fokozatosan mindazon községekbe is bevezesse, ahol azok megtartása biztosítható.

Mindazonáltal egyrészt azon célból, hogy az előnt részvételi díjak az ország egész területén a beiratkozás alkalmával a ta-

nulóktól feleslegesen előre be ne szedessenek, másfelől azért, hogy a már megszervezett helységekből az oktatófilmelőadások zavartalan megtartását a folyó iskolai évben tapasztalt nehézségek után biztosítva lássam, elrendelem, hogy az előírt részvételi díjak a beiratás alkalmával egy összegben egyelőre csak a már megszervezett és a Magyar-Holland Kulturgazdasági Részvénytársaság által szokásos módon megkeresendő városok és községek iskolái által szedessenek be, illetőleg, hogy ezen helyeken minden iskola által tényleg be is szedessenek.

Azon helységekből, ahol a társaság jelen rendeletem megjelenése után állítja be szervezeteit, a részvételi díjakat az 1928/29. iskolai évben átmenetileg csak a megszervezés idejétől kezdve, minden hónap elsején $\frac{1}{8}$ havi részletekben; a következő iskolai évtől kezdve azonban már a beiratkozás alkalmával egy összegben kell beszedni.

A Magyar-Holland Kulturgazdasági Részvénytársaság jelentése szerint, egyfelől az elmúlt évek kedvezőtlen gazdasági viszonyai miatt, másfelől pedig a fokozottabb kulturális igények teljesítése érdekében is az elemi stb. iskolai tanulók 24 filléres részvételi díjának 16 fillérré történt önkéntes lezártítását a következő iskolai évekre nem tudja biztosítani.

A társaság ezen bejelentését, indokainál fogva tudomásul vettem, minek folytán a következő 1928/29. tanévtől kezdve a beiratás alkalmával a közép- és középfokú iskolák tanulóitól — évente nyolc előadást, egyenkint 28 fillérral számítva — összesen 2 pengő 24 fillért (Kettő pengő 24 fillért), az elemi iskolai tanulóktól — évente nyolc előadást, egyenkint 24 fillérral számítva — összesen 1 pengő 92 fillért (Egy pengő 92 fillért) kell beszédni és a 42.194. számú postatakarékpénztári csekkszámlára befizetni, az 56.305/927. III. sz. rendeletem 4. pontjának 1., 2. és 3. bekezdése, illetve 5. pontja értelmében.

Azokban az iskolákban és intézetekben, amelyekben a jövő tanévi beiratkozások jelen rendeletem megjelenése előtt már megtörténtek, az oktatófilmelőadásokért fizetendő díjak, amennyiben azok még nem fizetettek volna be, pótlólag a folyó évi szeptemberi beiratkozások alkalmával szedendők be.

Azon célból, hogy az oktatófilmsorozatok úgy a tanulók életkorához, valamint értelmi színvonalához s így természetesen az egyes iskolák tantervéhez is jobban hozzátuljanak, a jövő iskolai évben

I. az elemi iskolák I—II. osztályu tanulói értelmi színvonalának megfelelő alsófokú; továbbá

II. az elemi iskolák III—IV., a gazdasági irányú továbbképző és ismétlődő gazdasági népiskolák, valamint a polgári iskolák I—IV. és középiskolák I—IV. osztályu tanulói értelmi színvonalának megfelelő középfokú; végül

III. a középiskolák V—VIII., tanító- és tanónőképző-, felső kereskedelmi iskolák tanulói értelmi színvonalának megfelelő felsőfokú oktatófilmsorozatok fognak bemutatni.

Ebből folyólag úgy az elemi, mint a középiskolák megosztása, illetve szükség szerint több iskola ugyanazon osztályainak együttes részvétele elkerülhetetlenné válik. Felhívom az érdekelt iskolákat, hogy az előadásoknak ily értelemben való megrendezésében és zavartalan technikai lebonyolításában a társaságot kellő megértéssel támogassák. A dolog természetéből folyólag egyes középfokú (földrajzi, biológiai, egészségügyi) sorozatok, amelyek a pedagógiai filmbizottság megítélése szerint a középiskolák minden tagozatában egyaránt alkalmasak, a felsőfokú tagozaton ezután is bemutatathatók.

Az egyes előadásokról a társasághoz beérkezett és a társaság által hozzám betherjesztett jelentésekből és előadói véleményekből meglepetve tapasztaltam, hogy az 56.305/1927. III. számú rendelet 4. szakasza alapján működő pedagógiai filmbizottság által jóváhagyott ugyanazon filmsorozatok, amelyek az iskolák egy részében megfelelő pedagógiai eredményeket értek el, egyes iskolák által nem használtattak fel kellő eredménnyel. E körülmény azt igazolja, hogy az iskolai oktatófilmeknek nem csupán a filmanyag feldolgozása és az iskolai tantervhez való alkalmazása, hanem a pedagógiai felfogás és módszer tekintetében is fejlődésre van szükségük. Ez okból szükségesnek tartom a tanügyi körök előtt kiemelni, hogy az oktatófilmek, jóllehet az iskolai tanterven épülnek fel, a tankönyvek egyes fejezeteitől elkülönítve, nem képezhetik csupán egy tanítási óra anyagát, hanem egy egységes tárgykörben, éppen a tanterv kibővítését és elsősorban oly jelenségek ismertetését célozzák, melyeket az iskola más módon szemléltetni nem tud. Ez okból a legjobb oktatófilmek és legjobb vezérlapok is csak akkor érthetik el a kívánt pedagógiai eredményt, ha azokat az iskola úgy a bemutatás előtt, sőt a bemutatás után is részekre bontva és a tananyaghoz alkalmazva, teljesen feldolgozza a jelenlevő, esetleg különböző értelmi fokú tanulók részére éppen azokat az ismereteket érvényesíti, amelyek az egyes értelmi fokozatokon a legértékesebbek. Ezen szempontok helyes mérlegelésére az

egyes iskolák által kijelölendő előadók figyelmét is felhívom.

A kötelező oktatófilmelőadások zavartalan lebonyolítását az elmúlt iskolai évben is nagy mértékben keresztettk a mozgóképszínháztulajdonosok, egyesületek, magánosok s nem ritkán az egyes iskolák által rendezett ifjúsági filmelőadások, amelyek egyúttal a szülőknek is újabb anyagi megterhelést okoztak.

Ennek kikerülése végett felhívom az iskolák figyelmét az 56.305/1927. III. számú filmoktatási rendelet 1. pontjának 2. bekezdésében kiadott rendelkezésem szigorú betartására.

Amennyiben a helyi viszonyok és előszerűségi szempontok mégis szükségessé tennék, hogy a Magyar-Holland Kultúrgazdasági Részvénytársaság kérésére s a Magyar Mozgóképüzem Engedélyesek Orsz. Egyesületének a javaslatára egyes községekben kivételesen a helybeli mozgóképüzemengedélyesek valamelyikét bízom meg a kötelező iskolai oktatófilmsorozatok bemutatásával s illetőleg a kötelező filmelőadások megtartásával, erre nézve — az e célra kijelölendő mozgóképszínházak megjelölése mellett — erről-esetre külön rendeletben fogok intézkedni.

Ismételten előfordult, hogy az oktatófilmelőadások alkalmával egyes tanulók a mozgóképszínház berendezését megrongálták. Felhívom az iskolákat, hogy a tanulók helyes fegyelmzése által a mozgóhelyiségek és azok berendezésének rongálását a legszigorúbban akadályozzák meg. A jövőben netalán előforduló rongálásokból eredő kárt a rongáló tanulónak kell megtéríteni. A kárkeresetet egyfelől az érdekelt iskolának ezzel megbízott tanfőfia, másfelől a társaság képviselője és a mozgóképszínháztulajdonos együttesen állapítják meg. A megállapított rongálást a mozgóképszínháztulajdonos kijavíttatja, az erről szóló számát a Magyar Mozgóképüzem Engedélyesek Orsz. Egyesülete útján a társaságnak megküldi. A társaság az ezen Egyesület által jóváhagyott számlát nyolc napon belül a kárt szenvedett mozgóképszínháztulajdonosnak megtéríti s a kifizetett összeg megtérítését az érdekelt iskolától kéri. Az iskolának a kárösszeget a kárttevő tanulótól, s ha annak kiléte megállapítható nem lett volna, az összes jelenvolt tanulóktól kell behajtani és a társaságnál kiegyenlíteni.

Budapest, 1928. évi június hó.

*

A 26.789/1928. IX. filmszámú rendelet szövege a következő:

A magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 26.789/1928. IX. filmszámú rendelete

az iskolai kötelező oktatófilmelőadások zavartalan megtartásának biztosítása céljából a filmelőadásokban részesítendő iskoláknak és intézeteknek részvényenkint való előzetes beszerzése tárgyában.

Valamennyi tankerület kir. Főigazgatójának, kir. Tanfelügyelőnek és tanfelügyelői kirendeltség Vezetőjének, a felső kereskedelmi iskolák kir. Főigazgatóságának és a tanító- és tanítóképzőintézetek tanulmányi kir. Főigazgatóságának.

Az 56.305/1927. III. számú rendelettel (lásd a keb. Hivatalos Közlöny 1927. évi augusztus hó 15-én megjelent 16. számában) kötelezővé tett iskolai oktatófilmelőadásoknak az egész vonalon való síma lebonyolítását az előadások megtartásával általam megbízott Magyar-Holland Kultúrgazdasági R.-T.-nak igen sok esetben megnehezíti, sőt többször lehetetlenné teszi az a sajnálatos körülmény, hogy egyes iskoláknak az előadásoktól való — nem mindig indokolt — távolmaradása folytán, az előadások tényleges megtartásától a nevezett vállalkozó részvénytársaságnak, a súlyos anyagi kockázat veszélye miatt, el kell állania. Az egyugyanazon helyen csak szórványosan és igen csekély számban jelentkezett tanulóktól beszedett részvételi díjak ugyanis távolról sem elegendők az előadások megtartásával járó tetemes kiadásoknak a fedezésére, minek folytán több iskola — sok esetben csupán az ugyanazon városban vagy községben lévő más iskola, intézet egészben, vagy részbeni távolmaradása miatt — nem részesülhetett az oktatófilmelőadásokban, jóllehet a maga részéről beszedte és be is fizette a szabályszerű díjakat.

Az iskolai felügyeleti hatóságok jelentéseiből megállapíthattam, hogy az iskolai oktatófilmelőadások menetében főképen az iskolák ezen rendszertelen részvétele okozta a sok zökkenőt és elégedetlenséget, amit a jövőben mindenképen elkerülni kívánok. Szükségesnek tartom e célból már most gondoskodni az iskoláknak, intézeteknek a filmelőadásokba való előzetes beszerzéséről, s illetőleg az előadásokban résztvevő iskolai teljes tanulólétszámnak évről-évre előre való megállapításáról.

Felhívtam evégből a Magyar-Holland Kultúrgazdasági R.-T.-ot, lépjen sürgősen közvetlen érintkezésbe Cimmel és Cimed bevonásával és egyetértésével — közös kijelöléssel — már most állapítsa meg azokat a városokat és községeket, ame-

lyekben az oktatófilmelőadások — a tanulók létszámának és a helyi viszonyoknak figyelembevételével — feltétlenül megtarthatók lesznek. Egy ily értelmű iskolai pontos grafikonserű kimutatásnak minden tanév kezdetét megelőző elkészítése bizonyára nagyban hozzá fog járulni az előadások zavartalan lebonyolításának a biztosításához, s egyben az egyes iskolák kiválmainak a tanév során leendő kielégítéséhez.

Az előzetes összeírás alapján taukerületenkint jegyzékbe foglalt városok és községek, illetőleg iskolák kimutatását a ke. Hivatalos Közlönyben évről-évre, a tanév kezdete előtt, közzé fogom tenni.

Felhívom ennek folytán Címet, hogy a Magyar-Holland Kultúrgazdasági R.-T.-nak ez ügyben Címedhez intézendő megkereséseit soronkívül intézze el, s a nevezett részvénytársaságot a helyi iskolai megbízottak kijelölésében, a szervezés körül jelentkező nehézségek elhárításában a leghathatósabbban támogassa s a legnagyobb buzgalmat fejtsse ki a kötelező iskolai oktatófilmelőadások tárgyában kiadott 56.305—1927. III. számú alaprendeletem, valamint az ennek kapcsán kiadott egyéb rendelkezéseim szigorú végrehajtásában.

Ezúttal is hangsúlyozni kívánom, hogy az oktatófilmelőadások látogatása a közvetlen fennhatóságom alatt lévő iskolákban és intézetekben, a fenthivatkozott 56.305/1927. III. számú rendeletem keretében kötelezővé tétetvén, az alól az iskolák sem-

miképpen sem vonhatják ki magukat, s legfeljebb csak kivételes esetekben (pl. ha megfelelő előadóhelyiség, villanyáram nem áll rendelkezésre, vagy a tanyai iskolák speciális szempontjait véve figyelembe stb.), csakis Címed indokolt javaslata alapján adhatok felmentést az ily előadások kötelező látogatása alól. Az iskolai kontingens összeírásánál, illetőleg az iskolák beszervezésénél tehát a „kötelező“ rendelkezés a legszigorúbban értelmezendő és érvényesítendő. Megjegyzem, hogy megfelelő előadóhelyiségnek csakis az tekinthető, amely a m. kir. belügyminiszter úrnak erre vonatkozólag kiadott rendelkezései értelmében az egészségügyi és tűzrendészeti szabályok alapján a helyi-hatóság által erre alkalmasnak minősítettett.

Végül felhívom Címet, hogy amennyiben hivatalos iskolalátogatásai során netán éppen az iskolalátogatás napjára esnék az oktatófilmelőadás megtartása, az előadás megtartását semmiképpen se függessze fel, vagy halasztassa el valamely későbbi, más alkalomra, hanem az oktatófilmelőadások személyes meghallgatásával a helyszínen szerezzen magának kellő tájékoztatást annak megfelelő vagy meg nem felelő voltáról, — és tapasztalatairól mindjárt az előadás után tegeyen jelentést hozzám.

Valamennyi főtiszt. Egyházi Főhatósággal, a saját fennhatósága alatt lévő iskolák szempontjából leendő szíves tudomásvétel és esetleges intézkedés végett — van szerencsém tisztelettel közölni.

Uj expedíciós filmek. Sven Hedin, a kitűnő svéd India- és Ázsiakutató, legutóbbi ázsiai kutató útján nem kevesebb, mint 16,000 m. hosszú fölvetelt csinált. Ez az első filmfölvétel, amely Ázsia belsejét a maga teljes valóságában és minden miszticizmusával tárja ciénk. Milánó városa elhatározta,

hogy expedíciós útát szervez Ázsia tanulmányozására. A tanulmányi bizottság élén Spoleto herceg áll. Az ázsiai viszonyokról terjedelmes és mindenre kiterjedő filmfölvétel akarnak csinálni és erre a célra egy újfajta színes filmet is akarnak igénybe venni. Az expedíció a jövő év elején megy kutató útjára.

BUDAPEST SZENT MARGIT-SZIGET.

Százötven holdas festői szépségű park,
évszázados fák, gyönyörű virágok.

SZANATORIUM — SZENT MARGIT GYÓGYFÜRDŐ —

NAGYSZÁLLODA — STRANDFÜRDŐ langyos és hideg modern cével,
lég- és napfürdők, gyógytorna

SPORTOK Uszás, evezés, vítorlázás, motorcsónak, — galamblovás, — lovas-
sportok, polo, tenisz. — Versenyeik, bajnoki mérkőzések, regatták.

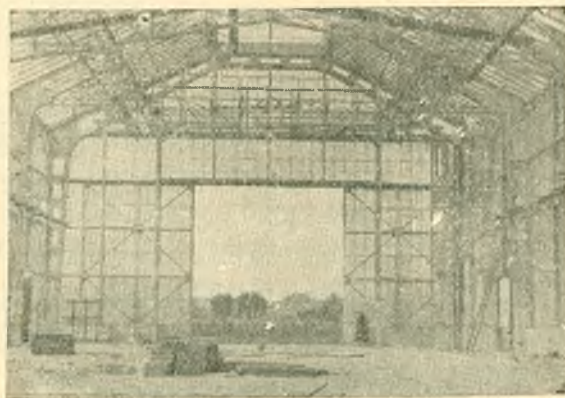
SZÓRAKOZÁSOK Magas színvonalu
hangversenyek, tánc.

AUTÓJÁRATOK A KOHÁRY-UCCÁBÓL.

Nagy vállalkozás létesül a beszélőfilm kihasználására. Amerikában és Angliában már évek óta élénken foglalkoznak a különböző beszélőfilm-problémákkal és a különböző találmányok arra engednek következtetni, hogy a beszélőfilm előbb-utóbb igen fontos szerepet fog játszani nemcsak a filmkultúra terén, hanem mint félig önálló művészeti ág is. Amerikában nem egy cég szerezte meg a különböző beszélőfilm licenceket, így pl. a Fox Amerika területére megvásárolta a Tri-Ergon rendszerű beszélőfilmet. Németországban a Tri-Ergonnal és a Petersen & Poulsen (Phöbus) rendszerrel foglalkoznak évek óta, de komoly formában eddig nem igen jutott a kérdés olyan megvalósítás elé, hogy ezzel a beszélőfilmmel rendszeres előadásokat lehetett volna tartani. Most olyan érdekes esemény van keletkezében, amely méltán fogja érdekelni az egész filmvilágot. Berlinben beszélőfilm-szindikátust akarnak most létesíteni, amelynek egyik szellemi vezetője Brüekmann főkonzul, aki a cseppfolyós szén (benzin) gyakorlati végrehajtását vitte keresztül. Az új szindikátusban természetesen az I. G. Farbenindustrie (Agfa) is résztvesz, de benne van az Aktiengesellschaft für Industrie und Technik című vállalat is. Az új szindikátus már is megszerezte a Deutsche Tonfilm Aktiengesellschaft németországi licenceit. A tárgyalások folyamán igyekeznek az összes bel- és külföldi beszélőfilm vállalkozásokat az új konzern érdekkörébe bevonni. Ez a konzern a sok fölmerült találmány közül azokat akarja megvalósítani, amelyek tényleg alkalmasak arra, hogy pénzt investáljanak belé. De célja az új alakulatnak az is, hogy az egyes beszélőfilm-vállalkozások ne támasszanak egymás-

nak oktalan versenyt és hogy a mozgóképszínháztulajdonosokat megóvják attól, hogy különböző álbeszélőfilm-rendszerekkel elijesszék az igazi beszélőfilm-találmányoktól. A német kultúrintézmények (egyetemek, főiskolák, az egyházak) óriási érdeklődést tanúsítanak a beszélőfilm iránt, mert ettől az oktatás óriási átszervezését és megváltoztatását várják.

Paedagógiai kiállítás. A Paedagógiai szemináriumban érdekes kiállítást rendeztek a paedagógiai kongresszus alkalmából, amely kiállításon résztvesz a mintegy 40 év óta fennálló, egyetlen magyar műkiadóvállalat: *Könyves Kálmán magyar műkiadó rt. is.* Figyelemre méltó az a sokoldalú kiadói tevékenység, melyet ez a vállalat, mostoha viszonyaink ellenére az utolsó években kifejtett. Eltekintve attól, hogy a legváltozatosabb kivitelben és alakban közrebocsátotta majdnem minden jelesebb magyar művész alkotásait, az utolsó években különös súlyt helyezett az iskolai célokat szolgáló szemléltető, művészi kivitelű és a régi mesterek legjelesebb alkotásait ábrázoló klasszikus képek közrebocsátására, amelyek a műtörténet és kultúrtörténet oktatásainál nélkülözhetetlen segédeszközök. Szépművészeti múzeumban és egyéb világhírű galériákban található legkiválóbb műremek ezen az úton, megbízható és hű sokszorosítások révén utat találnak minden iskolai tanteremben és megközelíthetővé válnak a legkisebb helyen is a tanulóifjúság részére. A magyar műkiadóvállalatnak ez a tevékenysége csak úgy volt megvalósítható, hogy külföldi összeköttetései révén műlapjai úgy Európa, mint Amerika legkisebb emporiumában is elhelyezést találtak.

Az elárverezett Corvin-filmgyár műterme.

A

FOX FILM R. T.
 BUDAPEST, VIII., RÖKK SZILÁRD-U. 20.
 Telefon: József 394-37, József 316-58.

**kultur-, oktató-, expedíciós- és
 ismeretterjesztő
 filmjei:**

Mexikói őskultura ~ Németalföld ~ Jeruzsálem ~
 Hispánia ~ Illatszerek ~ Aranyásók ~ Bretagne-i ten-
 gerpart ~ Baromfitenyésztés ~ Aranyhalak ~ Az
 amerikai farm ~ Nafta-források ~ Prémvadászat ~ A
 világ nagy egyetemei ~ Öt-ujj tavak ~ India táncos leá-
 nyai ~ Iguazui vizesések ~ Tánc a világ körül ~
 Bajor hegyek közt ~ Montana hegyvidéke ~ Kávé és
 kender termelés ~ Falkavadászat ~ A kutya és a fias-
 tyuk ~ Mese a jégről ~ Délamerika hegyvidéke ~ A
 víz kőrutja ~ Fűrészhal-fogás ~ Japán iskola ~ A
 mai Egyiptom ~ Kirándulás Alaszkába ~ A legszebb
 tájkép ~ Mexikó őslakói ~ Kerámiagyártás ~ Ebek
 és egyébek ~ Z. R. III. utja Amerikába ~ A Bremen
 utja ~ A segítőexpedíció Greenly Islandon ~ Hühne-
 feld, Köhl kapitány és Fitzmaurice newyorki fogad-
 tatása ~ Tanulságos Fox-híradók.

A Fox ismeretterjesztő filmjei az élet iskolája!

FILMTECHNIKA

Rovatvezető: SZÉKELY SÁNDOR, okl. gépészmérnök

SZÉKELY SÁNDOR
okl. gépészmérnök:

A FILMSZALAG REGENERÁLÁSA

A film élettartamának növelése, a filmszalag megóvása, a filmrongálódás elkerülése olyan problémák, amelyek évek óta foglalkoztatják a filmnél érdekelt különböző iparágakat.

A filmszalag, különösen emulziós rétege, roppant érzékenyen reagál a *szakszerűtlen érintésre* és a filmszalagot kezelő gépeken, de főleg a leadó vetítógépeken való lejátszás alatt fellépő igénybevételekre. Évtizedek óta folynak kísérletek a filmszalag ellenállóképességének növelésére és az esetben, ha a film szakítási szilárdsága, a fényérzékeny emulzió-réteg ellenállóképességének mechanikai behatások ellen való növelése és az emulzió-réteg bepiszkolódás elleni megóvása megoldható, lényegesen emelkedni fog a film tartóssága és élettartama.

A filmtechnika folyton keresi, kutatja *azt az eljárást*, azokat a *védőbe rendezéseket*, amelyekkel ezek a rongálódások bekövetkezése *megelőzhető, elkerülhető*, de teljesen megoldva a kérdés még ma sincs.

Egy időben olyképen akarták a film időelőtti felkarcolódását elkerülni, hogy az emulzióréteges oldalra egy átlátszó védőréteget vittek, a gyakorlat azonban azt mutatta, hogy azok a

védőrétegek inkább károsak voltak. A színes filmeknél például a védőréteg vastagsága vagy nagyobb surlódást idézett elő, — ami gyorsabb beltöréshez vezet — vagy a surlódás elkerülésére a rugókat kellett meglazítani, ami viszont a vetített kép erős rezgését eredményezte. Egyébként is az új fedőréteg feszültsége más lévén az emulzió feszültségénél könnyen reped is.

Újabbban azonban olyan „*regeneráló*” eljárást fedeztek fel, amely a film hajlékonyságát, rugalmasságát visszaadja, a film felületi felkarcolódásait eltünteti és így a film időelőtti tönkremenetelét megátolja.

A film rövid élettartamának alapoka a *perforációlyukak korai tönkremenetele* és a film alapanyagának, a *kámfornak időelőtti elpárolgása*, mely a filmszalagot rideggé, törékennyé teszi. A regeneráló eljárás feladata tehát a *celluloidanyag konzerválása*, az *elvesztett kámfor pótlása* és ezáltal a törésszé-válás folyamatának megállítás. A törésszé vált filmet semmiféle eljárásnak sem lehet éppé varázsolni, de a rongálódási folyamatot meg lehet *állítani*, kellő időben alkalmazott regeneráló eljárással pedig a törés keletkezése is *megakadályozható*.

Minden regeneráló eljárás célja a

filmszalag rugalmasságának és hajlékonyságának visszaadása és ezzel a perforáció rugalmasságának és ellenállóképességének megtartása.

A régebbi eljárásoknál a felületi felkarcolódásokat tehát eltakarták, a film hajlékonyságát károsan befolyásolták és így, ha a film esőtlenítése sikerül is, a ridegebbé vált filmszalag könnyebben vált töréssé.

A regeneráló eljárásnál a filmszalag tisztítógépen megy keresztül, amely az emulzióra rakódott tisztátalanságokat eltávolítja. Az emulzió és a fényoldal felületi felkarcolásait egy vegyi folyadék felhasználásával tüntetjük el olyképen, hogy ez a vegyi folyadék az összekarcolt emulzióréteget, amely a karc mentén szétvált, összeolvasztja. Ez az eljárás ma már oly tökéletes, hogy a regenerált filmszalag a vetítésnél teljesen új filmnek fog látszani.

Különösen fontos ez a *negatívoknál*, mert az esőtlenített negatívról tökéletes pozitívképiák készíthetők. „*Recono*“ a neve ennek az új regeneráló eljárásnak, amely a filmszalag tökéletes esőtlenítése mellett a celluloidszalag konzerválásával annak rugalmasságát és hajlékonyságát is visszaadva a régi, használt filmszalagot valóságos *ujjéleszti*. Egy fizikai-kémiai eljárás hozza meg ezt az eredményt, amely megfelelő anyagok behatására a film öregedési folyamatát megállítja és visszacsinálja.

A szakközönség figyelmét azért hívom fel erre az eljárásra, mert egy 4—6 hetes film ezzel a regeneráló eljárással első héten való vetítésre válik újból alkalmassá, ami főleg reprizfilmek esetén fontos, viszont a regenerálás révén a 15—20-hetes színházak is *esőmentes*, szép és tiszta kópiákat kaphatnak.

HAMZA DEZSÓ

(Páris):

A LABORATORIUMOKBAN HASZNÁLT VIZ MINŐSÉGÉNEK HATÁSAI A FILMRE

filmmel végzett fotografiai eljárások alkalmával a víz legtömegesebben használt kémiai anyag tisztátlanságai sokszor igen káros befolyásuk lehetnek munkálatainkra, így szükségesnek tartjuk a *víz fotókémiai* sajátosságait célzó kutatások eredményeit jelen tanulmányunkban összefoglalni:

A víz tisztátlanságai:

1. *Sók*: Carbonatok, chloridok: Ca, Mg, K és Na sulfatok.

2. *Suspensált anyagok* (amelyek koloidos állapotban lehetnek és így szűrővel nehezen eltávolíthatók):

a) ásványi anyagok; iszap, rozsdá, szabad kén,

b) növényi anyagok; hulladékok és bomlási termékek,

c) állati anyagok; hulladékok és baktériumok.

3. *Oldott növényi kivonatok* fakéregből vagy rothadó anyagokból.

4. *Oldott gázok*: levegő, széndioxid, kénhidrogén.

A víz tisztátlanságának hatása:

A) Előhívásra:

1. *Calcium sókat* tartalmazó vízzel készült előhívóban fehér precipitatum keletkezik. Némely esetben a precipitatum nem válik ki rögtön, hanem bizonyos idejű állás után finom mikroszkopikus kristályokból álló iszap alakjában lerakódik.

Magnesium sók csak koncentráltabb előfordulásuk esetén csapódnak ki.

Ez az iszap és precipitátum az emulzióra lerakódva *foltokat idézhet elő*.

Leülepitéssel eltávolítható:

K és Na sók chloridok és bromidok alakjában fordulnak elő, *jelentéktelen* késleltető hatást gyakorolva.

Na carbonátot tartalmaz némely alkális víz, hatása legfeljebb alkálit alig, vagy egyáltalán nem tartalmazó előhívónál vehető észre.

K vagy Na sulfid jelenléte akár elenyésző mennyiségben is intenzív fátyol képződést idéz elő. Egyes vízművek az algák és véglények szaporodásának gátlására, periódikusan kis mennyiségű rézsulfátot tesznek a vízbe.

Rézsók 1:10.000 koncentrációban idézhetnek elő *fátyolt* a levegővel való oxidáció folytán.

2. a) *Suspensált por és rozsdá* foltokat vagy színeződést okozhat.

Vasvegyületek pyrogallolos előhívóban, ennek alkotórészeivel a közönséges fekete tintához hasonló vegyületet adnak, amely az előhívót violáspirosra színezi, de az előhívandó képre *semmi káros hatást nem gyakorol*.

Finoman elosztott kénrészecskék, amelyek bizonyos kénes vizek opalescentiáját okozzák; az előhívó lúgos carbonátjával alkotott sulfid folytán, intenzív fátyolt képezhetnek.

Ez a kolloidális kén forralással kicsapódik és így szűréssel eltávolítható.

b) *A növényi suspensált anyagok* rendszerint kicsapódnak az előhívó sóinak föloldása folytán.

c) *Az állati anyagok* legtöbbszörre kicsapódnak az előhívó készítése közben; kivéve néhány baktériumot és penészgombát, amelyek az edény falán lerakódhatnak. Ezek közül némely mikroorganizmus sulfitet sulfiddá változtathat, amely erős fátyol képződésért okozhatja.

A sulfid kiküszöbölhető, ha az előhívóhoz kevés ólomecetet adunk (literenként 0.4 gr.)

Általában a suspensált anyagok bármely eredetűek legyenek is, nem képeznek semminemű káros befolyást az előhívásra, ha az előhívót *készítése után leülepitjük és csak a felső tiszta folyadékot használjuk*.

3. *Oldott növényi anyagok* megfesthetik az előhívót, de többszörre kicsapódnak, ha az előhívót langyos vízzel készítjük és állni hagyjuk. A filmre érzékeny káros hatást nem gyakorolnak.

4. 20 C° víz 2% *levegőt* old fel, ha ebben sulfit előzetes hozzáadása nélkül adunk előhívót, az oldott oxigén egyesül az előhívóval és egy oxidációs terméket ad, amely megfesti a zselatint, vagy néha fátyolt is okoz.

Az oldott levegő buborékok alakjában fölszabadulhat és az emulzióhoz tapadva, az előhívó elől így elzárt helyeken jellegzetes foltokat hagy.

27 C° vagy azon felül történő előhívásnál pedig az oldott levegő hólyagosodást idézhet elő a filmen.

Szabad szénsav nagymennyiségű jelenléte esetén hólyagokat okoz a filmen.

Eltávolítható a vízből *forralát útján*. *Kénhidrogén* intenzív kémiai fátyolt okoz.

Eltávolítható a vízből *forralás útján*, vagy ólomecet hozzáadásával.

B) Fixálásra.

Ca és Mg sulfat oldódik az ecetsavban és így nem csapható ki a savanyú fixir fürdőből; *a többi só* hatástalan.

Egyéb suspensált anyagok (por, rozsdá, növényi és állati anyagok) kicsapódnak és leülepednek.

Szilárd anyagok és gázok a fixir fürdő fotografikus sajátosságaira befolyást nem gyakorolnak; ellenben, ha lerakódnak az emulzióra, lokálisan *késleltetik a fixálódást és foltokat okoznak*.

C) Mosásra.

Az oldott sók kikristályosodva a száradó emulzió felületére, még ha szabad szemmel nem is láthatók, csökkenthetik a kép átlátszóságát.

Sóktól mentes víz is okozhat világos foltokat, ha a száradó film bármely oldalán hagyjuk cseppek alakjában.

A filmet száradás előtt mindig fel kell szikkasztani; vagy letörölve, vagy mint modern laboratóriumokban szokás, süritett levegő projekciójával.

Tisztítási módok:

1. *Destilláció.* Legtökéletesebb módszer.

2. *Forralás.* Kevés oldott só tartalmazó vizet rövid forralás után ülepíteni hagyjuk; a kolloidok legnagyobb része kicsapódik, a gázok eltávoloznak, de az organikus anyagok forralással el nem távolíthatók.

3. *Filtrálás.* Filtrálással nem távolíthatók el; sem a kolloidok, sem az oldott sók, kivéve egy előzetes koagulációs kezelést.

4. *Kémiai kezelések* közül kettőt említünk:

A) 1 liter vízhez 0.25 gr timsót adunk; a kolloidális anyagok kicsa-

pódnak, magukkal ragadva az egyéb suspenzált anyagokat is, de az oldott sók így ki nem csaphatók.

B) *Nátrium oxalat* oldatot adva a vízhez a kicsapódás megszünéséig; a Ca és Mg sók és kolloidális anyagok kicsapódnak (egyéb sók benn maradnak.)

Hasonló eredményt adnak a *foszfát sók* és a *Nátrium sulfit*.

Leggyorsabb a kicsapódás a Na sulfittal.

Gyakorlati utasítások:

Ha az előhívót meleg vízzel (50 C° körül) készjtjük és így állani hagyjuk másnapig; csapadék és oldott anyagok lerakódnak.

Mézsók és egyéb sók jelenléte néha még előnyös is, főleg meleg időben, mert csökkenti a zselatin fölhólyagozódását.

A kénhydrogén és a sulfidok komoly kellemetlenségeket okozó tisztátlanságok.

Szulfidot tartalmazó vízólomecettel kezelendő (literenként 0.4 gr körül), kicsapódik ólomsulfid; az ólomecet felesleg pedig kicsapódva leülepszik.

Fixirnél viszonylagos tisztátlanság semmi kellemetlenséggel nem jár, ha alkalmazása előtt ülepedni hagyjuk.

A FILM TÖRTÉNETE
SZÁMOKBAN

„*Laterna magica*“-tól, az átvilágított rajzolt álló képektől, a „*Ködkép*“-eken, valamint a kézzel rajzolt és festett *Raynaud-féle* filmszalagoknak „*Praxinoskop*“-pal való vetítésén és a *Lumière-féle* „*Le Cinématographe*“-on keresztül a mai modern felvevő és vetítógépek megépítéséig hosszú és érdekes útja van a gépek fejlődésének, amelynek mértföldjelző határvölvei a

„*Laterna magica*“ 1640-ben,

Janssen fényképező revolvere
1874-ben,

„*Le cinématographe*“ 1895-ben,

„*Az optikai kiegyenlítésen alapuló vetítógép*“ 1912-ben.

*

1640-ben találja fel *Kirchner és Wakgenstein* a *Laterna magicát*.

*

1845-ben szerkeszti *Uchatius Ferenc cs. és kir. kapitány* *Wienben* a vetítéssel kapcsolatos „*életkerek*“, amelynél egy rajzszorozattal ellátott képkoronon a rajzoknak megfelelő mennyiségű objektív van elrendezve. A fényforrás az objek-

tívek mögött körpályán mozgatva egymásután vetítette le a képeket a vetítő falra. Ez volt tehát az első vetített élőkép.

*

1852-ben építi Claudet az első stereoscop felvevőgépet.

*

1861-ben szabadalmaztatja Du Mont az első vetítőgépet.

*

1864-ben Ducos du Hauron egy felvevő- és leadógépet szerkeszt.

*

1870-ben az amerikai Brown egy olyan vetítő életkereket szerkeszt, amelynél kicserélhető üvegkorongok szélein kézzel festett képsorozatok voltak. Ezek a korongok ugrásszerű mozgással továbbították. Valahányszor a korong megállt, egy másik korongon lévő kivágáson át a fénysugarak átvilágították a képeket.

*

1874-ben Janssen francia csillagász a Vénusznak a nap előtt való elvonulását egy „fényképező revolver“-rel örökíti meg. Egy puskacső elejére egy objektívet szerelt, a cső végébe pedig egy fényérzékeny lemezt helyezett el, amely ugrásszerűen 48-szor mozdult el egy körforgás alatt. A fényérzékeny lemez előtt egy másik korong forgott, melyen egy sugár irányú kivágáson át az álló lemez megvilágítódott és így 48 részfelvételt sikerült Janssennek csinálnia.

*

1876-ban Etienne Marey párisi physiologus megszerkeszti a „fényképező puská“-t, mely lényegileg Janssen készülékének tökéletesítése.

*

1877-ben építi meg a francia Raynaud a „Praxinoskop“-ot amelynél forgó tükrök közbeiktatásával vetítette képeit.

*

1881-ben Bildwell megszerkeszti képtovábbító készüléket a „Phototelegraphia“ első konstrukcióját.

*

1883-ban „Comptoir Général de Photographie, Paris“ néven megalakul a Leon Gaumont-cég.

*

1884-ben jelenik meg Beale Londe „Choreodoscop“-ja.

*

1889-ben veszi át Heinrich Ernemann azt a kis asztalosműhelyt, amely fényképezőgépek kis szekrénykeit gyártotta és ezzel alapját vetette meg a ma méltán világhírű Ernemann-gépgyárnak.

*

1890-ben Sebert felvételeket készít több objektívvel.

*

1890-ben Raynaud megnyitja „Optikai Színház“-át Párisban és kézzel celluloid szalagra rajzolt és festett élőképeket mutat be.

*

1893-ban a magyar Demény, Párisban egy képsorozatot vetítő szekrényen dolgozik.

Hébel nemzetközi szállítmányozó és elvámolási vállalata

VI., Váci-ut 1. (Westend-palota) — Telefon: Teréz 159-47.

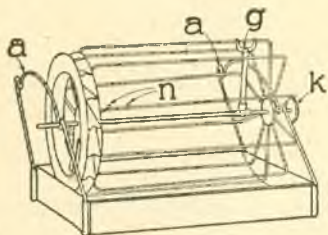
Az amatőr-kinematografia

A FELVÉTEL ELŐHÍVÁSA

Az amatőr filmfelvételek előhívására különleges szerkezetek szolgálnak, amelyek megkönnyítik a járatlan amatőr részére a filmszalagok előhívását és szárítását, mintha a filmszalag is csak egy egyszerű lemezfelvétel volna.

Az amatőr ne hívjon elő egyszerre 4—5 méternél többet, mert hosszabb filmszalag esetén a felvétel felkarcolódása elkerülhetetlen volna. Csak hosszú gyakorlat esetén kísérlehető meg hosszabb filmszalag előhívása.

Az előhívás céljára az 1. ábrán látható kis dobokat használjuk, melyekre a filmszalagot olyképen csavarjuk, hogy a filmszalag végén lévő utolsó két perforációlyukat az „n” fogakra helyezzük és a filmszalagot a „K” gomb nyomására a dobra csavarjuk

1. ábra.

A felcsavarás után a „g” gummitartót a dob két szabad bordája közé töljük és a gummit addig huzzuk, míg a „g” tartó villaalakú két foga a filmszalag másik végén lévő két per-

forációnyílásba nem nyúlik. A dobot ezután az előhívó csészén lévő „a” kengyelbe helyezzük, a csészébe egy fél liter előhívó folyadékot öntünk és a dobot a „K” gomb nyomására lassan forgatjuk mindaddig, amíg az előhívás befejezést nem nyert.

A jó előhívó folyadék összetétele a következő: $\frac{1}{2}$ liter víz, 2,5 gramm metol, 3 gramm hydrochinon, 40 gramm nátriumsulfid, 1 gramm bromkali és 20 gramm pottasch.

Az előhívás után a dobot egy vízzel telt csészébe tesszük. A fixálás hasonlóan történik, mint az előhívás. Fixálás után a filmdob szélén lévő vízikereket a csap alá tesszük és egy vékony vízsugarat bocsátunk reá. A vízikerek a vízsugár révén állandó forgásba jön. A dobot fél óráig tartjuk így a vízcsap alá. Az így előhívott negatívot azután a dobról lefejtve, fényérzékeny rétegével kifelé egy vízszintes rudra (pl. törülköző tartó) akasztjuk. Nagyon ügyelni kell arra, hogy a víz a filmről teljesen lecsöpögjön, mert a száradó filmen esetleg összegyűlt vízcseppek fehér foltokat fognak a pozitív filmen mutatni. Ezek a vízcseppek egy nagyon lágy vászondarabkával gondosan letörölnődők.

Az így előhívott negatívról azután tetszés szerinti mennyiségű pozitív kópia készíthető. A pozitív kópia készítése leghelyesebben laboratóriumokra bízandó.

FILMIRODALOM SZAKSAJTÓ

E. M. Mungenast: Asta Nielsen, ihr Leben, ihre Kunst, ihre Bedeutung. Ára kötve M 3.80, félvászonban M 4.80, egész vászonkötésben M 5.50 (Portó 30 Pf.) Verlag Walter Hädecke, Stuttgart.

Asta Nielsen a filmkultúra egyik legmarkánsabb jelensége. Ma is a régi, a húsz év előtti művésznő, akinek filmjei ma is értéket képviselnek. Asta Nielsen története a filmkultúra története, mert azokban a fejezetekben, amelyekben végig vonul a nagy filmdiva minden apró és nagy eseménye, viszontlátjuk a kinematográfia történetét. Kedves és finom történetek, interjúk, kritikák adják vissza hűen Asta Nielsen érdekes karrierjét a kopenhágai színháztól a nagy világfilmekig és ez 156 oldal, amit a szerző Asta Nielsen élettörténetének megírására szentel, a kinematográfia legérdekesebb történeti leírása. Bennünket az a néhány sor érdekel, amelyben leírja a szerző Asta Nielsen budapesti fogadtatását, amikor a Zingara című némajátékban főllépett. Asta Nielsen élettörténete művészettörténet is, mert benne testesült meg az a filmművészet, amely azóta jelentékeny tökélyre tett szert, de amelynek egyik legtehetségesebb és legnagyobb művelője éppen Asta Nielsen volt. Nielsen fogalom a kinematográfia történetében, neve azzal összeforrott és ezért érdekes a könyv is, mert nemcsak Asta Nielsen életét, hanem a filmtörténelmet, annak mindenkit érdeklő fázisait olvashatjuk benne.

Fred. Hildenbrandt: Die Tänzerin Valeska Gert. Verlag: Walter Hädecke, Stuttgart. Ára kötve M 4.50, félvászonkötésben M 5.80, egész vászonkötésben M 6.50. (Portó 30 pf.)

Táncosnók életéről mindig szívesen írtak könyveket, de Gert Valeskáról írt életrajz messze kimagaslik a szokásos életrajzok közül. Gert Valeskát a filmről is ismerjük, hiszen nemcsak szereplő volt Gert Valeska, hanem volt eset, hogy maga is írt egy groteszk filmet. De főmötörje a tánc. Németország egyik legismertebb táncosnője, aki a

táncfigurákban extrém szerepeket tudott kreálni, humoros és szomorú táncfigurákat lejtett és mindenikben nagy művészetéről tanuskodott. A róla megjelent könyv érdekes bepillantást nyújt egy világhírű táncfenomén életébe és ez egy okkal több, hogy azok olvassák a könyvet, akik okulni akarnak egy táncosnő életéből.

Wolfgang Pfeleiderer: Lichtbild und Film. Verlag: Neuer Frankfurter Verlag G. m. b. H. Frankfurt a/M.

Alig két íves kis füzet, amely foglalkozik a film esztétikájával és a film kulturális jelentőségével. A szerző egyik helyen leír egy mozgóképszínházi előadást, másutt meg a film technikájával foglalkozik, nem szakszerűen, hanem esztétikai szempontból. Ezután foglalkozik a szerző a film művészetével, a szereplők művészi készségével és feladatával. A kis füzetnek főleg az a célja, hogy a laikus német közönséget megismertesse a film lényegével, szóval némileg fölvilágosító célja van és azt ezzel a kis füzetrel a szerző el is érte.

Film-Führer. Wegweiser für den Filmproduzenten. Herausgegeben von Dr. Hans Böhm. Verlag Theater und Film Verlagsgesellschaft: Böhm & Co. Berlin, SW 68. Friedrichstr. 217.

Vaskos könyv került ki a napokban egy berlini vállalat nyomdájából: közel 400 oldalon keresztül szebbnél-szebb képeket közöl ismert német és külföldi filmszereplőkről. A német alaposság meglátszik a könyvön: nemcsak portrékat, hanem címeket is közöl a könyv, úgyhogy az, aki valamelyik filmszereplő képét akarja látni, a címét is meg tudja hozzá! Természetesen magyar születésű szereplők képeit is találjuk benne: így Sacy von Blondel (Megyery Sári), Holley Kamilla, Nagy Kató, Bolváry Géza, Lucy Doraine, Huszár Károly (Pufi), Lenkeffy Ica, Szőke Szakáll és mások képeit, címeit és esetleg rövid leírásait. A szakembernek nélkülözhetetlen a könyv, különösen

annak, akinek dolga akad valamelyik film-szereplővel.

Archiv für Urheber-Film. u. Theaterrecht, Berlin, Verlag Julius Springer W 9. Linkstr. 23/24. Szerkeszti Dr. Paul Dienstag és dr. Willy Hoffmann.

Megjelenik évente hatszor, 6—7 ivnyi terjedelemben. Hat füzet egy kötet. A kötet ára 48.— márka.

Az első füzet 8 iv terjedelemben hagyta el a nyomdát és gazdag anyagot tár az olvasó elé. A szokásos bevezető után az írói

szerzői jogról, majd a szovjet szerzői jogról találunk benne tanulságos ismertetést. Kalischer Ernő dr. pedig a negatív-biztosításról értekezik elmésen és tanulságosan. Ernst Seeger a német filmtörvényről ír, tekintettel a német filmcenzurára. Érdekes része a könyvnek a különböző bírói döntésekről szóló fejezet, amely ránk nézve is sok tanulságos részleteket közöl. Az előszót dr. W. Simons, a német birodalmi törvény-szék elnöke írta.

(A lap és a könyvek megrendelhetők a *Filmkultura* kiadóhivatalánál is.)

PROSPEKTUSOK

A **First National Pictures** idei első programfüzete élénk színben tárja elénk a vállalat új megjelenéseit. A prospektus maga igen izlées és sokszínű füzet, amely rengeteg képből és igen stilszerű leírásban ismerteti a **First National** új filmjeit. *Fodor Sándor*, a **First National** dramaturgja, ötletes bevezetésben ismerteti a vállalat programját, majd felsorolja a nagyobb filmeket és azokat szóval és képből ismerteti. A díszes kiállítású, októvnyagyságú füzet igen szép rekvizituma a filmszínházak íróasztalainak, de szép emlékek bibliofilok számára is.

Iris-Film. Aranyalbumnak nevezte el az *Iris* most kiadott, valóban remekkiállítású prospektusát. Harminchét film leírását és fotóit találja benne az olvasó, aki bizonyára örömmel lapozgat ilyen színdús és pompás brosurában. A magyar filmbrosúra-irodalom ragyogó kiadványa az *Iris* „Aranyalbuma”, amit érdemes átlapozgatni és olvasgatni. Az albumot *Kálmán Jenő* állította össze nagy szakértelemmel.

A **Metro-Goldwyn-Mayer Pictures** filmvállalat albuma kiterjedelmű, de minden igénynek megfelelő, főleg ami a szép és izlées ki-

állításra illeti. A cég világhírű oroszánja díszíti a brosurá címlapját, a szövegoldalokon rengeteg képet, illusztrált jeleneteket és kimerítő leírást találunk. A prospektus végül felsorolja a **Metro-Goldwyn** idei produkcióját.

Paramount: Laza lapokból álló remek prospektust küldött el a filmszakmának a **Paramount** budapesti fiókja. A gyönyörű külső fedőlap is arra enged következtetni, hogy avatott kéz, lelkes műbarát és vérbeli filmdramaturg állította össze ezt a prospektust, amely díszére válik minden könyvtárnak, ahol szeretik a szép és izlées könyveket vagy lapokat eltenni. A díszes albumot *Siklóssi Iván* állította össze.

Ufa: A kis sárga füzet csak a *kultúrilmekről* számol be és felsorolja azokat az ismeretterjesztő és kultúrfilmeket, amelyeket az *Ufa* az új idényben kihoz. Iskolák, tudományos intézetek, egyesületek, ahol szeretik a kultúr- és oktatófilmeket sok hasznát veszik ennek a füzetnek, mert áttekinthető képet nyújt olyan filmekről, amelyek belesznek ezeknek a testületeknek az érdekkörébe.

Nyaralók figyelmébe!

PENZIÓK, FIU- ÉS LEÁNYOTTHONOK.

Heti 40 pengő ellátási díj a következő előkelő penziókban: London, Velence-Lido, Abbazia, San Remo, St. Moritz, Lugano, Genf, Montreux, Menton, Nizza, Cannes, Monte-Carlo, Biarritz, Chamonix, Grenoble, Deauville, Paris, Bad-Ischl, Bad-Aussee. — Tanulóknak heti 38 pengő. — Szeptembertől 30 pengő. — Prospektus (válaszbélyeg). — Ezren felüli referencia. — 25% társasutazási kedvezmény.

PESTALOZZI-IRODA, BUDAPEST

V., ALKOTMÁNY-UCCA 4. I/1. — Telefon: Teréz 242-36.

TARTALOMJEGYZÉK:

- Huszár Károly (Pufi):* Magyarország és a filmháború.
Magyar Miklós: A budapesti filmmuzeum felállítása.
Engel Fülöp: A nemzetközi filmkereskedelem új irányjai.
Vogl Rezső: A vidéki filmszínházak társadalmi helyzete.
Dr. gesztessi Balogh Gábor: A női szépség az amerikai filmprodukción frontján.
Lajta Andor: Vissza az ismeretterjesztő filmhez!
Gaál Endre: Tinta Matyi születése, élete és halála.
Gesztzi Lajos: A film szerepe az oktatásban ma és a jövőben.
Miniszteri rendeletek a kötelező filmoktatásról.
Székely Sándor: A filmszalag regenerálása.
Hamza Dezső: A laboratóriumokban használt víz minőségének hatásai a filmre.
A film története számokban.
Az amatőrkinematográfia.
Filmirodalom, szaksajtó.

FILMKULTURA

SZERKESZTI:

LAJTA ANDOR

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, VII., ERSZÉBET-KÖRUT 30. — TELEFON: J. 363—76.

Megjelenik havonta.

Minden cikkért a szerző felel.

A FILMKULTURA 4. SZÁMA 1928. JULIUS 20-ÁN JELENIK MEG.

Előfizetési ár az 1928. évre 7 pengő (8 szám.)

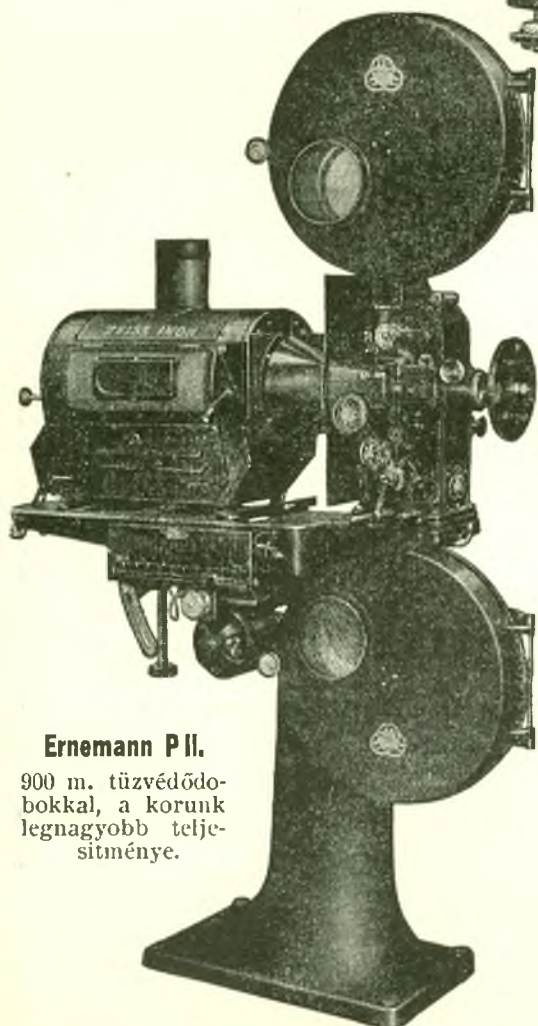
A „Filmkultura” 3. és 4. száma, a nyári idényre való tekintettel 32 oldalon jelenik meg.

Zeiss-Ikon A. G. Dresden

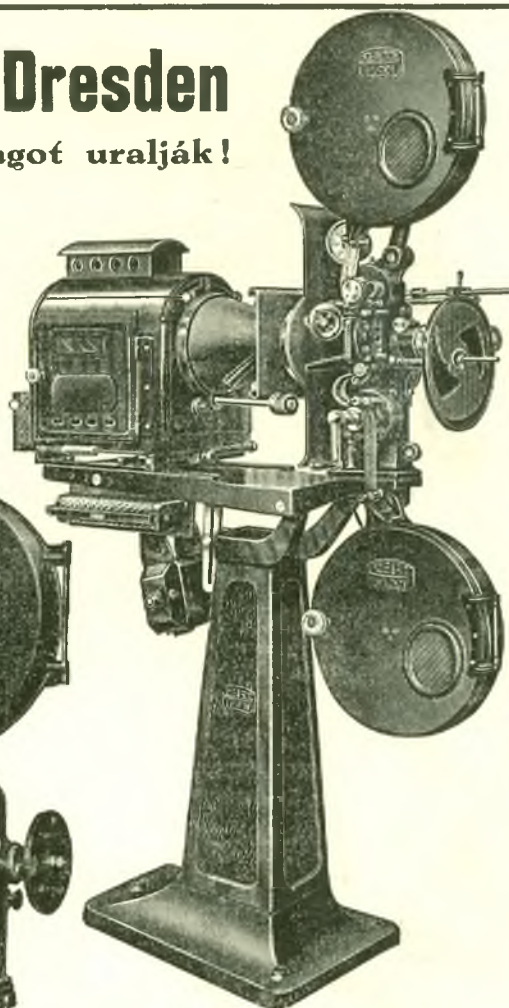
mozigépei az egész világot uralják!

Kiszolgálás
a régi áron.
Kedvező fizetési
feltételek.

Ernemann P II.

900 m. tűzvédődobokkal, a korunk legnagyobb teljesítménye.

Hahn—Goerz I.

600 m. tűzvédődobokkal, a legnagyobb igényt kielégít.

Iskolai és házi mozigépeink a tűzbiztonság szempontjából egyedül állnak.

Magyarországi vezérképviselő:

OFA

KINOTECHNIKAI VÁLLALAT

VII., Erzsébet-körút 13. sz.
és a fiók VIII., Rökk Szilárd-u. 8.

FILMKULTURA

SZERKESZTI: LAJTA ANDOR

I. ÉVFOLYAM
= 3. SZÁM =
1928. JUN. 20.

HANNS SCHWARZ,
a „Magyar rapszódia”
rendezője.

(Angelo-foto)

ÁRA 1 PENGŐ

Székiyi

Székiyi V. utca 12. Budapest 1928